

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ PROGRAMI**

**4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ "KÜLTÜR VE MİRAS"
ÖĞRENME ALANININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ VE DERS
KİTABI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Berna TOKSOY

Danışman

Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

SAMSUN
2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

İmza

10 /03 / 2022

Berna TOKSOY

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Kültür ve Miras" Öğrenme Alanının Öğretmen Görüşleri ve Ders Kitabı Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 12.01.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 18

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

İmza

10 /03 / 2022

Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

ÖZET

4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ "KÜLTÜR VE MİRAS" ÖĞRENME ALANININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ VE DERS KİTABI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Berna TOKSOY

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Programı

Yüksek Lisans, Mart/2022

Danışman: Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

Bu araştırmada, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanının öğretmen görüşleri ve ders kitabı açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve betimsel analiz yapılmıştır. Bu çalışmaya 2021-2022 eğitim öğretim yılında 4. sınıf okutan 10 sınıf öğretmeni katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kontrol çizelgesi kullanılmıştır. Ulaşılan veriler görseller, tablolar ve doğrudan alıntılarla betimlenmiştir.

Araştırmada eğitsel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme değerlendirme boyutları açısından öğretmen görüşleri alınmış ve ders kitabı incelenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğu eğitsel tasarım, görsel tasarım ve ölçme değerlendirme boyutları yönünden ders kitabının yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca kitaptaki metinlerin uzun, özellikle Milli Mücadele konusunun öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu belirtmişlerdir. Ders kitabının genel olarak öğretim programında belirlenen kazanım, değer ve becerileri kapsadığı görülmüştür. Öğretim programında 4 kazanım hedeflenmiş ve “Ailemin Tarihi, Milli Kültür Ögelerimiz, Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları, Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” olmak üzere 4 konu başlığına ayrılmıştır. Kontrol çizelgesi kullanılarak yapılan incelemede, ders kitabının eğitsel tasarımının öğretim programına uygun olduğu gözlemlenmiştir. Ancak öğretmenlerin de belirttiği gibi kullanılan görsellerin dikkat çekici olmadığı belirlenmiştir. Ders kitabının ölçme değerlendirme açısından öğrenciyi ezbere yönlendirdiği belirlenmiştir. Yine ders kitabının öğrencilere sorgulama yapma, araştırma, analiz etme gibi becerileri kazandırmada yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeplerden dolayı ders kitabının yöntem ve teknik açısından çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kullanılan görsellerin de konuyu daha kapsayıcı özellikte olması gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin de vurguladığı gibi özellikle Milli Mücadele konusu öğrencilerin seviyesinin üzerinde işlenmiştir. Ancak nitelikli bir ders kitabında anlatımın öğrenci seviyesine uygun ve öğretimi destekleyici olması önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Ders kitabı, İlkokul 4. sınıf.

ABSTRACT

EXAMINATION OF 4TH GRADE SOCIAL STUDIES LESSON "CULTURE AND HERITAGE" LEARNING AREA IN TERMS OF TEACHER'S OPINIONS AND TEXTBOOK

Berna TOKSOY

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Basic Education

The Programme of Elementary Education

Master, March/2022

Supervisor: Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN

In this research, it is aimed to examine the learning area of "Culture and Heritage" in the 4th grade Social Studies course in primary school in terms of teacher opinions and textbook.

Document analysis and descriptive analysis were made from qualitative research methods. 10 classroom teachers who teach 4th grade in the 2021-2022 academic year participated in this study. Semi-structured interview form and control chart prepared by the researcher were used as data collection tools. The obtained data are described with images, tables, and direct quotations.

In the research, teachers' opinions were taken in terms of educational design, visual design, language and expression, and measurement and evaluation dimensions, and the textbook was examined. As a result, most of the teachers emphasized that the textbook was insufficient in terms of educational design, visual design, and measurement and evaluation dimensions. They also stated that the texts in the book are long, especially the subject of the National Struggle is above the student level. It has been observed that the textbook generally covers the gains, values, and skills determined in the curriculum. In the curriculum, 4 achievements were targeted and divided into 4 topics: "History of My Family, Our National Cultural Elements, Children's Games from Past to Present, A Heroic Epic: National Struggle". In the examination made using the control chart, it was observed that the educational design of the textbook was suitable for the curriculum. However, as stated by the teachers, it was determined that the visuals used were not remarkable. It has been determined that the textbook guides the student to memorization in terms of assessment and evaluation. Again, it has been determined that the textbook is insufficient in providing students with skills such as questioning, researching, and analyzing. For these reasons, the textbook needs to be diversified in terms of methods and techniques. In addition, it is thought that the visuals used should be more inclusive of the subject. As the teachers emphasized, especially the subject of the National Struggle was handled above the level of the students. However, in a qualified textbook, it is important that the explanation is appropriate for the level of the student and supportive of the teaching.

Keywords: Social studies, Textbook, Primary school 4th grade.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince değerli bilgilerini benimle paylaşan, sabırla beni destekleyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum çok değerli hocam, Sayın Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN'a en içten teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Bilgisini ve desteğini esirgemeyen Dr. Melek BABA ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

İlkokul eğitimimden yüksek lisans eğitimime kadar bana emek veren sayın hocalarıma ve yüksek lisans eğitimim boyunca manevi desteklerini esirgemeyen idareci ve öğretmen arkadaşlarıma minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi ve desteklerini her zaman hissettiğim annem Ayşe AKDAĞ'a, babam Osman AKDAĞ'a ve abim Koray AKDAĞ ve ailesine sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında ve yüksek lisans eğitimim sürecinde varlığıyla, desteğiyle her zaman yanımda olan yol arkadaşım sevgili eşim Erdem TOKSOY'a ve hayatıma anlam katan yüksek lisans eğitimimde zamanından bana sabırla müsaade eden canım oğlum Taha TOKSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Berna TOKSOY

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Varsayımlar (Sayıtlılar)	4
1.7. Tanımlar	5
2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ÖZETLERİ.....	7
2.1. Sosyal Bilgiler.....	7
2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Disiplinler	8
2.1.1.1. Tarih	9
2.1.1.2. Coğrafya.....	9
2.1.1.3. Antropoloji	10
2.1.1.4. Siyaset Bilimi	10
2.1.1.5. Hukuk.....	10
2.1.1.6. Ekonomi	10
2.1.1.7. Arkeoloji	11
2.1.1.8. Sosyoloji.....	11
2.1.1.9. Psikoloji	11
2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	11
2.2. Eğitimde Ders Kitapları	17
2.2.1. Ders Kitabında Bulunması Gereken Özellikler.....	19
2.3. Konu İle İlgili Literatür.....	24
2.3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	24
2.3.2. Ders Kitaplarına Yönelik Yapılan Çalışmalar	27
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	32

3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Veri Toplama Aracı	33
3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	33
3.3.2. Kontrol Çizelgesi	34
3.4. Verilerin Toplanması	34
3.5. Verilerin Analizi	34
3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği.....	35
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	36
4.1. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Eğitsel Tasarımına İlişkin Görüşleri	36
4.2. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Görsel Tasarımına İlişkin Görüşleri	38
4.3. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri.....	40
4.4. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşleri 42	
4.5. “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Ele Alınış Biçimi.....	43
4.5.1. Eğitsel Tasarım Boyutu Açısından İnceleme.....	44
4.5.2. Görsel Tasarım Boyutu Açısından İnceleme	53
4.5.3. Dil ve Anlatım Boyutu Açısından İnceleme	57
4.5.4. Ölçme Değerlendirme Etkinlikleri Boyutu Açısından İnceleme	58
5. SONUÇ	61
5.1. Sonuç	61
5.2. Öneriler	67
KAYNAKLAR	69
EKLER	79
ÖZ GEÇMİŞ.....	82

KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SBDÖP	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
TYÇ	Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. “Kültür ve Miras” öğrenme alanının girişindeki fotoğraf	46
Şekil 4.2. Sözlü tarih yönteminde sorulacak sorular	48
Şekil 4.3. Kazım Karabekir’in yetim Türk çocukları için yaptıklarını anlatan metin	52
Şekil 4.4. “Ailemin Tarihi” konusunda örnek olarak verilen bazı görseller.....	54
Şekil 4.5. “Milli Kültür Öğelerimiz” konusunda örnek olarak verilen bazı görseller	54
Şekil 4.6. “Milli Kültür Öğelerimiz” konusunda müze ve medrese fotoğrafları	55
Şekil 4.7. “Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları” konusunda geleneksel çocuk oyunlarına örnek verilen görseller.....	55
Şekil 4.8. “Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları” konusunda geçmiş ve günümüzdeki oyunculara verilen örnekler	55
Şekil 4.9. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda Mondros Ateşkes Anlaşması ile işgal edilen yerleri gösteren harita	56
Şekil 4.10. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda cephelerde örnek gösterilen kahramanlardan bazılarının görselleri	56
Şekil 4.11. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda Batı Cephesi’nde bahsedilen İstiklal Yolu.....	57
Şekil 4.12. Şahin Bey’in Fransız komutana yazdığı mektup	58

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. SBDÖP'de yer alan değerler	14
Tablo 2.2. SBDÖP'de ulaşmak istenen beceriler.....	15
Tablo 2.3. SBDÖP'de öğrenme alanları kazanım ve ders saati sayısı.....	15
Tablo 2.4. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanları, kazanım ve ders saati sayıları	16
Tablo 3.1. Öğretmenlerin demografik özellikleri.....	33
Tablo 4.1. Ders kitabı kontrol listesi	44

1. GİRİŞ

İnsan, sürekli olarak gelişen ve değişen bir canlıdır. İnsanın öğrenmeye, araştırmaya bilgiye sınırsız bir şekilde ulaşmaya gereksinimi vardır (Özbek, 2000). İnsan, bu gereksinimini karşılamak için sosyal çevresinden başlayarak arayışa ve etkileşime girer (Ergün, 1994). Bu etkileşim kendiliğinden değil sosyal ortamlarda farklı insanlarla olan ilişkilerle gerçekleşir (Nuriyeva, 2012). Hayatın sosyal alanda sürekliliğinin sağlanması ise eğitim ile gerçekleşir. Eğitim, kişinin nerede doğduğuna bakılmaksızın içinde bulunduğu toplumun tecrübelerini kazanmasına yardım eder (Dewey, 1997). Eğitim, hem yeteneklerin sürekli olarak gelişmesi hem de olumlu bir davranış değişikliği sağlanması için geçen süreçtir. Bu sürecin gerçekleşebilmesi için eğitimin farklı disiplin ve olgularla etkileşimli, geniş kapsamlı, çok yönlü ve sürekli olması gereklidir (Babadoğan, 1996).

Sosyal Bilgiler, yaşamın sosyal yanıyla ilgili bilgileri disiplinler arası yaklaşımla bir araya getirerek demokratik ve etkin vatandaşlar yetiştirmek maksadıyla oluşturulmuş bir derstir (Doğanay, 2002). Sosyal Bilgiler dersinde yer alan tarih disiplininde temel amaç, geçmiş hakkında bilgi vermektir. Öğrenciye içinde yaşadığı toplumun bir geçmişten geldiğini ve devam edeceğini hissettirmek, toplumun erdemlerini ve sanat yeteneklerini kavratmak ile yeni bilgileri temel bilgilerle buluşturup özümsemesine yardımcı olmaktır (Aysal, 2012). Tarih, hem insanlara hem de devletlere çok şeyler kazandırır. Tarihle insanlar ulusal kimlik kazanır, kültürel miras ve değerleri yeni nesillere aktarır, vatandaşlık becerilerini geliştirir, barış ve insan hakları gibi evrensel değerlere katkıda bulunur (Kaya, 2016). “Kültür ve Miras” öğrenme alanı, öğrencinin tarihsel düşünme becerisini geliştirmeyi ve milli bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır (MEB, 2018). “Kültür ve Miras” öğrencilerin kültürlerini öğrenmeleri, anlamaları, içselleştirmeleri, korumaları ve kültürlerine değer vermelerini sağlama açısından önemli görülen bir öğrenme alanıdır (Avcı ve Taşer, 2020).

Ders kitapları, temel bir bilgi kaynağı olarak derslerde en çok kullanılan materyallerdir (Semerci, 2004) ve öğretim programlarında belirlenmiş olan hedeflerin sınıf ortamına aktarılan somut yansımasıdır (Yılmaz vd., 1998). Ders kitabı, aynı kademedeki öğrenci topluluğuna belirli bir dersin öğretimi için oluşturulmuş, öğretim programlarına uygun kaynaklar olarak tanımlanabilir (Oğuzkan, 1994). İyi bir ders kitabı, öğretim sürecinin gerektirdiği bütün koşulları üzerinde taşınmalıdır. Bir ders

kitabının en önemli amacı, bireyde öğrenmeye ilgi uyandırmak olmalıdır (Binbaşıoğlu, 1994). Etkili bir ders kitabı öğrencinin ilgisini çekmeli, öğrenmesi için fırsatlar sunmalı ve kitapla bağlantısını kuvvetlendirmelidir (Yıldırım ve Ateş, 2003). Ders kitaplarının görevi, bilgi verme, bilgileri düzenleme, öğrencinin kendi kendine öğrenmesini sağlama ve kişiliğini geliştirme, öğretimi koordine etmedir (Ceyhan ve Yiğit, 2005). “Kültür ve Miras” öğrenme alanı öğrencilerin kültürlerini, geçmişlerini ve diğer uygarlıkları öğrendikleri bir içeriğe sahip olduğu için Sosyal Bilgiler dersinde önemsenen ve ilgilenilen bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle “Kültür ve Miras” öğrenme alanının öneminin kavranması gerekli görülmektedir (Avcı ve Taşer, 2020). Milletimizin Milli Mücadele sonucu yaşadığı zorlukların ve kültürel mirasın toplumda yaşayan bireyler arasında birleştirici güç olması adına, geleceğin yetişkinleri olan nesillere “Kültür ve Miras” öğrenme alanının aktarılması önemlidir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmada 2 temel probleme yer verilmiştir:

- 1) Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili görüşleri nelerdir?
- 2) “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında nasıl ele alınmıştır?

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Bu araştırmanın temel amacı yukarıda da ifade edildiği gibi sınıf öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada bu temel amaç doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

- 1) Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının eğitsel tasarımıyla ilgili görüşleri nelerdir?
- 2) Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının görsel tasarımıyla ilgili görüşleri nelerdir?
- 3) Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4.sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının dil ve anlatım boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?

- 4) Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının ölçme değerlendirme boyutuyla ilgili görüşleri nelerdir?
- 5) İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı
i) eğitsel tasarım ii) görsel tasarım iii) dil ve anlatım ile iv) ölçme değerlendirme boyutları açısından nasıl ele alınmıştır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanını öğretmen görüşleri ve ders kitabı açısından incelemektir. Bu amaçla, öğretmen görüşleri ve ders kitabı eğitsel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme değerlendirme etkinlikleri boyutlarıyla ele alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Toplumsal ve teknolojik değişimlerin hızlı ve sürekli olması eğitimin de bu gelişmelere ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle ülkeler eğitim yaklaşımlarını, programlarını, içeriklerini, araç ve gereçlerini bu gelişmeler paralelinde tutabilmek için yenilemektedirler. Bu yenilikler yapılırken toplumların değer ve normlarını gelecek kuşaklara aktarmak önem kazanmaktadır. Geçmişten bugüne ulaşan değerlerin ve normların tamamı olan kültür, ilk olarak toplumun temel taşı olan aile tarafından aktarılmaktadır. Ancak içinde bulunduğumuz dönemde küreselleşmeden dolayı aile içinde bu aktarımların azaldığı görülmektedir. Bu durumda işleyişi belirli bir planlı ve program dahilinde olan okullara büyük iş düşmektedir.

Bugünün gençleri yarının büyükleri olan öğrencilerin tarihlerini bilmesi, ondan ders çıkarması, gelecekte etkin birer yurttaş olarak sağlam ve kaliteli adımlar atabilmeleri için tarihi konuların erken yaşta ve yaşa uygun bir şekilde öğretilmesi önemlidir. Bunun için çalışmada, genel amacı etkin birer yurttaş yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler dersi ve bu dersin verildiği ilk sınıf düzeyi olan 4. sınıf seçilmiştir. Bu dersin özelinde amacı öğrencilerde milli bilinç oluşturmak, kültürel mirasa karşı olumlu tutum geliştirmek olan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinin amaç ve hedeflerine ulaşılmasında, kazanımların öğrenilmesinde ders kitapları ön plana çıkmaktadır. Ders kitapları, eğitimde en çok kullanılan ve en ulaşılabilir araçlardır. Öğrenmede, öğretmen ve öğrencilerin en çok

kullandığı araç olan ders kitabının incelenmesindeki amaç ise MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen kriterlere, kazanımlara uygunluğunu saptayabilmenin, ders kitabını kullanan öğretmenlerin görüşlerinin ve sonrasında hazırlanacak olan kitaplara rehber olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak birçok araştırmacı (Abide ve Gelişli, 2020; Akalın, 2019; Akhan, 2020; Aygün, 2018; Bastık ve Parlak, 2018; Bayar, 2021; Binbaşıoğlu, 1994; Çelikkaya vd., 2018; Değirmenci vd., 2019; Dere ve Aktaşlı, 2019; Gürsoy, 2020; Haçat ve Demir, 2020; İnce, 2019; Kaçar ve Bulut, 2020; Katipoğlu ve Katipoğlu, 2016; Kuru ve Şimşek, 2020; Kuzucu, 2018; Mengi, 2019; Oruç ve Çelen vd., 2019; Sönmez ve Dikmenli 2021; Şanlı, 2020; Şimşek ve Kolbasar, 2020; Tufan, 2019; Yapıcı, 2004; Yılmaz vd., 1998) ders kitaplarını incelemişlerdir. Yapılan çalışmaların son yıllarda ağırlık kazandığı ancak ilkokul düzeyine yönelik yapılanların az olduğu görülmüştür. Bu çalışma 4. sınıf seviyesinde “Kültür ve Miras” öğrenme alanı için ders kitabında karşılaşılan sorunların nedenlerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda sorgulanması açısından önemlidir. Araştırmada elde edilen sonuçların, ders kitabı hazırlayan uzmanlara, “Kültür ve Miras” öğrenme alanı çerçevesinde karşılaşılan sorunların çözümüne ve bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
- 4. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı
- 2021-2022 eğitim öğretim yılında MEB okullarında okutulan Tuna Matbaacılık A.Ş. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı
- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinde görev yapan 10 sınıf öğretmenin görüşleri ile

sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar (Sayıtlar)

Araştırma için yapılan literatür taraması yeterlidir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin samimi cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Beceri: Kişinin herhangi bir işi amacına uygun ve başarılı olarak sonuçlandırma yeteneğidir (Temizkan, 2014).

Değer: Toplumun ve toplumdaki kişilerin anlamlı bulduğu ilke ve kurallardır (Cooper, 2014).

Ders Kitabı: Öğrenci ve öğretmenlerin kolaylıkla ulaşabildiği ve kullanabildiği görsel içeriği bulunan araçlardır (Güzel ve Adıbelli, 2011).

Kazanım: Önceden planlanmış, yaşantılar vasıtasıyla öğrencilerde meydana gelmesi beklenen tutum, bilgi, değer ve davranışlardır (Aktaş, 2019).

Kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaşatmada, sonraki nesillere aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların toplamıdır (TDK, 2021).

Miras: Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığıdır (TDK, 2021).

Öğrenme Alanı: Birbiri ile ilişkili beceri, değer ve bilgilerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi düzenleyen disiplinler arası bir yapıdır (MEB, 2018).

Öğretim Programı: Bir dersin öğretim süreciyle ilgili etkinlikleri ve hedeflenen kazanımları kapsayan planlardır (Demirel, 2009).

Bu tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın problem cümlesi ve alt problemler, amaç, önem, sınırlılıklar, sayıltılar ve tanımlardan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, ders kitapları ile ders kitaplarında bulunması gereken özellikler açıklanmıştır. Ayrıca ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ve ders kitaplarına yönelik yapılan çalışmalardan kısaca bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Dördüncü bölümde ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanı hem öğretmen görüşleri hem de ders kitabı açısından incelenmiştir. Ders kitabı eğitsel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme değerlendirme

boyutları açısından 4. sınıf okutan 10 öğretmenin görüşleriyle ve araştırmacı tarafından hazırlanan kontrol çizelgesiyle incelenmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu ders kitabını eğitsel tasarım, görsel tasarım ve ölçme değerlendirme boyutları açısından yetersiz bulmuşlardır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı için 4 tane kazanım hedeflendiği, her kazanım için 4 konu başlığı altında işlendiği ve 14 ders saati ayrıldığı görülmüştür. Vatanseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, aile birliğine önem verme, estetik, bağımsızlık, dayanışma, özgürlük, sorumluluk ve yardımlaşma aktarılacak istenen değerlerdir. Zaman ve kronolojiyi algılama, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, araştırma, empati, iş birliği, harita okuryazarlığı kazandırılmak istenen becerilerdir. En yoğun içeriğin ve en fazla sayfa sayısının Milli Mücadele konusunda olduğu görülmüştür. Konuların işlenirken, örnek olaylar ve görseller üzerinden ilerlediği aralarda öğrencilere sorular sorularak düşünceleri, araştırmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak içeriğin uzun anlatımlar yetersiz görseller kullanılarak ele alındığı görülmüştür. Dil ve anlatım anlaşılır olsa da bazı konularda dil ve anlatımın öğrenci seviyesinin üzerinde ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bazı kelimelerin açıklamalarının sözlük kısmında ve içerikte verilmediği görülmüştür.

Beşinci bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ile bu sonuçlara uygun olacağı düşünülen önerilere yer verilmiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ÖZETLERİ

Bu bölümde Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitapları açıklanmıştır. Son olarak bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan kısaca bahsedilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler, öğrenme alanlarında coğrafya, tarih, ekonomi, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk ve felsefe gibi sosyal bilimlerle yurttaşlık, demokrasi ve insan hakları konuları kaynaştırılmış bir şekilde ele alınan bir derstir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler tarihi boyunca en çok benimsenen tanımı, Edgar B. Wesley “pedagojik amaçlar için basitleştirilmiş sosyal bilimler” olarak yapmıştır. Böylelikle basitleştirilen sosyal bilimler her zaman tarihi, bir tür siyaset bilimi ve coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji ve psikolojiyi içermiştir. Wesley’in bu tanımındaki “pedagojik amaçlar” toplumun ve öğrencilerin ihtiyaçlarına dikkat etmeyi içerir (Hertzberg, 1981; Wesley, 1937). Todd ve Brinkman (2007), Sosyal Bilgiler konularını yerel yurttaşlık bilgisi ve coğrafya, tarih ve ekonomi yoluyla araştırmak, öğrencileri ilgili müfredata ve anlamlı öğrenmeye dahil etmek olarak tanımlar. Ravicth, Sosyal Bilgiler kavramını, okulda sosyal bilimler çalışmalarını “daha canlı, toplumun ihtiyaçlarına daha duyarlı ve daha az akademik” olarak tanımlar (Beck vd., 1989; Ravicth, 1987). Sosyal Bilgiler okullarda sorumluluk sahibi ve iyi vatandaş yetiştirmek için, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilen bilgilere dayalı, öğrencilere yaşadıkları toplumla ilgili beceri, bilgi, değer ve tutumların kazandırıldığı alan olarak tanımlanır (Aybek, 2000; Erden, 2000). Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili büyük kuruluşlardan olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), Sosyal Bilgileri, yurttaşlık yeterliliği kazandırmak için edebiyat, sosyal bilimler ve sanatın disiplinleri arası yaklaşımla bir araya getirilmesinden meydana gelen bir çalışma alanı, şeklinde tanımlar (NCSS, 1993). Hertzberg (1981), Sosyal Bilgileri, disiplinlerden alınan ancak disiplin sınırlarını göz ardı eden ve toplumun, öğrencilerin veya bunların bazı kombinasyonlarının ihtiyaçları etrafında organize edilen materyallerin birleşimini içeren tek bir alan olarak öngörür. Doğanay (2002), Sosyal Bilgileri yaşamın sosyal yanılla ilgili bilgileri disiplinler arası yaklaşımla bir araya getirerek demokratik ve etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla oluşturulmuş bir ders olarak açıklamaktadır. Garcia ve Michaelis (2001), Sosyal Bilgileri, demokratik toplum olmanın

sorumluluğunda yurttaş yetiştirmek için bireyler arası ilişkilerin incelenmesi ve kültürel miras özelliklerini aktaran program olarak tanımlar. Yapılan tanımlardan yola çıkarak Sosyal Bilgilerin üç ortak noktası olduğu söylenebilir:

1- Temel amacı, iyi birer vatandaş yetiştirme eğitimidir.

2- Bilgi işleme becerileri, bilgi, demokratik değer ve inançlar ile sosyal katılım becerileri vatandaşlığın önemli boyutlarıdır.

3- Sosyal Bilgilerin temelini sosyal bilimler ve insanla ilgili konular oluşturmaktadır (Doğanay, 2008).

Sosyal Bilgiler, iyi bir yurttaş yetiştirmeyi amaçlayan, sosyal bilimler başta olmak üzere disiplinler arası yaklaşımı benimseyen bir ders olarak açıklanabilir. Sosyal Bilgiler zaman içerisinde farklı yaklaşımlar benimsenerek öğretilmiştir. Barr, Barth ve Shermis (1978) Sosyal Bilgiler yaklaşımlarını üç maddede toplamışlardır.

1- Vatandaşlık Aktarımı Olarak: Öğretmenin merkezde olduğu, amacı kültürde bulunan inanç ve değerleri gelecek kuşaklara aktarmaktır. Coğrafya, vatandaşlık ve tarih konuları bulunmaktadır.

2- Sosyal Bilimler Olarak: Öğrencinin merkezde olduğu, araştırmanın önemli olduğu, beceri ve değerlerin kazandırılmasını amaçlayan yaklaşımdır.

3- Yansıtıcı İnceleme Olarak: Öğrencinin merkezde olduğu, araştırma ve problem çözmenin önemli olduğu, sorunları tanımlama, analiz etme ve değerlendirme süreçlerini geliştirmeyi amaçlar.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Disiplinler

1968 yılından bu yana Türkiye’ de öğrencilere sunulan Sosyal Bilgiler ABD’ de coğrafya, vatandaşlık ve tarih gibi disiplinlerin bir arada verildiği bir ders olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersi programı 1968, 1972, 1976, 1997, 2005 ve 2017 de hazırlanıp 2018 yılında güncellenerek ortaya konmuştur (Turan, 2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerden oluşturulmuş ve disiplinler arası yaklaşım benimsenmiştir. Bu nedenle sosyal bilimleri ve bünyesindeki disiplinleri incelemek konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Sosyal bilimler, genel olarak, toplum ve insan ile ilgili araştırma ve inceleme yapan farklı disiplinlerin bir araya geldiği bilim olarak tanımlanabilir (Deveci vd., 2014). Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler arasındaki en önemli fark, sosyal bilimlerin bilimsel olarak

insan ve çevrenin etkileşimini incelemesine rağmen Sosyal Bilgilerin bireyin, toplumun yaşayışını, gereksinimlerini ve karşılama şekillerini ele almasıdır (Deveci vd., 2014; Kısakürek, 1987). Buradan yola çıkarak Sosyal Bilgiler, sosyalbilimlerin disiplinlerinin ürettiği verilerden ve bilgilerden faydalanır (Tay, 2005). Bu disiplinler, coğrafya, sosyoloji, tarih, hukuk, felsefe, psikoloji, siyaset bilimi, antropoloji, ekonomi, arkeoloji gibi alanlardır. Her birinin kendine özgü yapısı vardır. 2018 yılında güncellenen SBDÖP’de “Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; coğrafya, sosyoloji, tarih, antropoloji, ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk ve felsefe gibi sosyal bilimler ile yurttaşlık, demokrasi ve insan hakları konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular ayrı ayrı değil, disiplinler arası bir yaklaşımla işlenmelidir.” (MEB, 2018) ifadesi yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde bütünlük bir şekilde yer alan ve uygulanan bu sosyal bilgiler disiplinleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

2.1.1.1. Tarih

Toplumlara, kuruluşları, milletleri etkileyen hareketlerden ortaya çıkan, olayları yer ve zaman göstererek anlatan ve bu olaylar arasındaki ilişkileri, öncesinde ve sonrasında gerçekleşen olaylarla bağlantılarını, etkilenmelerini, milletlerin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). Geçmişte yaşanan olayları, zaman, kişi ve yer göstererek kaynaklara dayalı olarak neden ve sonuç ilişkisi kurarak inceleyen bilim dalıdır (Metin, 2017). Öğrencilerin tarih bilinci, tarihsel anlayış, empati, düşünme, yorumlama, kronoloji bilgisi, kanıt sorgulama ve kanıta dayalı öğrenme gibi becerileri kazanmaları amaçlanır. Vatanseverlik, vatan, hoşgörü, gelenek, görenek, çağ, din, millet, tören, uygarlık gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.2. Coğrafya

Yeryüzünü ekonomik, fiziksel, siyasal ve beşeri yönlerden inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). Şahin’e göre, insanın içinde bulunduğu çevrenin doğal özelliklerini, doğa-insan-çevre arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin sonucunda meydana gelen ekonomik ve beşeri etkinlikleri kendine has özelliklerle inceleyen bilim dalıdır (Meydan, 2018; Şahin, 1998). Öğrencilerin, ülke, şehir, kıta, konum, doğal kaynaklar, ulusal ve uluslararası sınırlar, su kaynakları, ekonomik güç gibi konularla grafik oluşturma ve analiz etme, harita tasarlama ve okuma ile atlas kullanma gibi becerileri kazanmaları amaçlanır. İklim, bölge, beşeri ortam, nüfus, çevre kirliliği, hava durumu, yön gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.3. Antropoloji

İnsanın evrimini, kökenini, biyolojik özelliklerini, kültürel ve toplumsal yönlerini inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). İnsan ve toplumları tüm yönleriyle, biyolojik, kültürel ve sosyal, inceleyen, karşılaştırmalı ve bütüncül bir disiplindir (Özbudun ve Uysal, 2015). Öğrencilerin, aile, kültür, akrabalık, milli kültür, kültüre uyum, kültürel çeşitlilik, bayramlar, inançları öğrenmeleri ve farklı toplumları, kültürleri karşılaştırıp incelemeleri amaçlanır (Bektaş, 2019).

2.1.1.4. Siyaset Bilimi

Siyasal kuramları ve bu kuramların uygulamalarını inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). Bireylerin kendilerini nasıl yönettiğini araştırır (Öztürk, 2007). Devlet yapısı, seçilmiş ve atanmış kamu görevlileri ve sorumlulukları bu bilimin kapsamını oluşturur (Keçe ve Merey, 2011). Öğrencilerin katılımcı, duyarlı ve aktif olması amaçlanır. Yurttaşlık, bağımsızlık, cumhuriyet, yasa, devlet yapısı, sorumluluk gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.5. Hukuk

Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirten yasaları konu alan bilim dalıdır (TDK, 2021). Bireylerin, davranışlarını düzenlemek için devletin oluşturduğu yasalardır (Kaplan, 2012). Öğrencilerin, temel özgürlük ve hakları, insan, çocuk, kadın hakları, din ve vicdan özgürlüğü gibi konuları kazanmaları amaçlanır. Anayasa, vergi, devlet, yasa, yürütme, seçim gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.6. Ekonomi

İnsanların var oluşlarını devam ettirebilmek için üretme, üretilenleri paylaşma biçimlerini ve bu paylaşımdan ortaya çıkan ilişkileri inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). İnsanların zenginliklerini ve malların üretim, dağıtım ve tüketimi ile alakalı süreçleri inceler (Kabapınar, 2014). Öğrencilerin, üretilen malların değişimi, dağıtımını, tüketimi ve ekonomik faaliyetleri gibi konuları kazanmaları amaçlanır. Kaynak, ticaret, ürün, sanayi, vergi, pazar, ticaret, enerji, israf gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.7. Arkeoloji

Kazı bilimidir (TDK, 2021). Kültürel değişimin hangi aşamalarda gerçekleştiğini belirlemek, üretim ve ekonomiye nasıl geçildiğini ve toplumların nasıl oluştuğunu ortaya koyma, uygarlıkların diğer uygarlıklarla olan ilişkilerini saptayarak, şehircilik, yazının icadı, medeniyetlerin nasıl oluştuğu ve geliştiğini incelemek arkeolojinin hedeflerindendir (Akdağ ve Sarı, 2010). Öğrencilerin, tarih öncesi çağları ve bu çağlarda yaşayanları, ören yerlerini, kazı yerlerini, höyük gibi konuları öğrenmeleri amaçlanır (Bektaş, 2019).

2.1.1.8. Sosyoloji

Toplum bilimidir (TDK, 2021). Toplum yapısını bir bütün halinde incelemektedir ve bu incelemede toplumsal kurumların işleyişi ve değişimlerinden etkilenebilir (Hız ve Durdu, 2004). Öğrencilerin toplumlarda insan ilişkileri, sosyalleşme, sosyal sorunlar, toplumsal olay, rol, yapı gibi konuları kazanmaları amaçlanır. Kurum, sivil toplum örgütü, sosyal örgüt, sosyal etkileşim gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.1.9. Psikoloji

Bir bireyi veya grubu belirleyen düşünme, hareket etme ya da duygulanma biçimlerinin tümünü inceleyen bilim dalıdır (TDK, 2021). İnsanın gözlenebilir davranışlarının yanı sıra gözlenemeyen davranışlarının da nedenlerini araştırır (Aydoğan, 2013). Duygu, zihinsel, duygusal ve kişisel özellikler, duygulara saygı, karar verme gibi değerler, psikoloji biliminin alt dalı olan sosyal psikolojinin içinde yer alır ve kazandırılmaya çalışılır. Sosyalleşme, empati, iyi vatandaş gibi kavramlar verilmeye çalışılır (Bektaş, 2019).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Öğretim içeriğinin oluşmasında ülkelerin eğitim politikaları, vizyonları ve öğretim paradigmaları belirleyicidir. Sınıf ortamında aktarılacak içeriğin resmi çerçevesi, öğretim programı ve ders kitapları gibi kaynaklar sayesinde sınırlandırılır, öğretmen ve öğrenciye aktarılır (Sevimli ve Kul, 2015). Eğitim programı, geleceğin yetişkinleri çocuklara aktarmak için kullanılan geniş sosyal ve toplumsal öğeleri yansıtan resmi olarak onaylanmış teknik bir belgedir (Bolat, 2017). Eğitim programı, öğrencilere ne öğretileceğini belirlerken, öğretim programı öğretilcek olanların nasıl aktarılacağını belirtir. Öğretim programının olmadığı eğitim ortamlarında karmaşa ve

bireysellik kaçınılmazdır çünkü kime, niçin, neyi, ne zaman ve nasıl öğretileceği gibi sorunlar olacaktır (Çoban ve Akşit, 2018). Öğretim programları, herhangi bir ders ya da konu ile ilgili hazırlanan, resmi bir durum olarak bulunan ve bağlayıcı, yol gösterici planlardır. Türkiye’de öğretim programlarının tümü 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. Maddesinde yer alan “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ve “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” temel alınarak hazırlanmıştır. 1789 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda “Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milletçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek (MEB, 2018)” ana amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için gerekli kazanım, içerik ve bilgiler ilköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde geniş bir yere sahiptir. Bu amaç ve ilkeler doğrultusunda, okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm seviyeler birbirini tamamlayacak şekilde oluşturulmuştur. Genel amaçlara bakıldığında programın her eğitim seviyesinde bütünlük, birbirini tamamlayıcı ve destekleyici olduğu görülmektedir. Öğretim programlarının genel amaçlarında ilköğretim bitiren öğrencilerin öz farkındalık, güven ve disiplin, ahlaki gelişim ile gündelik yaşamları için gerekli olacak düzeyde sayısal, bilimsel ve sözel akıl yürütme becerileri kazanmış olmaları beklenmektedir (MEB, 2018). Barth ve Demirtaş’a göre Sosyal Bilgiler programının belli başlı özellikleri olması gerekmektedir. Bu özellikler,

1- Yurttaşlık eğitimi programı olması

2- Sosyal bilimlerden aldığı konuları kaynaştırarak disiplinler arası olması ve bir toplumun kültürüne ve tarihine ilişkin konular ile sosyal ve bireysel konuları kapsamaması

3- İçeriğinde bulunan sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanması

4- Bireyin oluşabilecek sosyal problemleri etkin çözebilmesi için gerekli karar verme ve düşünme becerilerini geliştirmesidir (Barth ve Demirtaş, 1997; Öztürk vd., 2014).

Sosyal Bilgiler dersi çok yönlü bir derstir; öğrencilere geçmişlerini, bugünlerini, geleceklerini içinde bulundukları toplumu, dünyayı bir araya getirerek sunar. SBDÖP'nin içeriğinde öğretim programlarının genel amaçları, perspektifi, ölçme değerlendirme yaklaşımı, bireysel gelişim ve öğretim programları özel amaçları, temel beceriler, değerler eğitimi, öğrenme alanları ve kazanımlar bulunmaktadır. Eğitimde amaç, yetkinlikler ve değerler ile iç içe geçmiş beceri, davranış ve bilgiye sahip bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018).

Değer, ilk anlamıyla, bir şeyin önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık ve kıymettir. Değerler, toplumların sosyo-kültürel öğelerinin en anlamlı ölçütleridir (Özensel, 2003). Rokeach'a göre değerler belli sonuçların veya davranışların hem kişisel hem de toplumsal olarak kabul görüp görmediğini gösteren devamlılığı olan inançlardır (Lyons, 2004; Rokeach, 1973). Değerler eğitimi birçok ülkenin eğitim politikalarında yer aldığı (Veugelers and Kat, 2003) gibi ülkemizde de değerler eğitimi ve aktarımı önemle vurgulanmaktadır. Ülkelerin, milletlerin var olabilmesi, varlığını devam ettirebilmesi için yurt bilinci kazanmış, vatanseverlik duygusu yüksek, maddi manevi yaşadığı toprağa bağlı bireyler yetişmesi önemlidir. Değerler eğitimi farklı başlıklar altında diğer ülkelerde de özellikle duyuşsal alana yönelik olarak verilmektedir. Uluslararası değer eğitimi, ahlak, karakter, etik, kişisel, toplumsal, vatandaşlık, kamu, din ve demokrasi eğitimi gibi farklı başlıklar altında yürütülmektedir (Meydan, 2014; Veugelers and Vedder, 2003). Eğitim öğretim programlarında özellikle belirtilmesinin yanı sıra değerler, herhangi bir kısıtlama olmaksızın, öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarda, etkinliklerde, öğretim yöntem ve tekniklerinde, öğrencilere karşı davranış ve tutumlarında yer almaktadır (Veugelers and Vedder, 2003). Değerler eğitimi, öğrencilerin değerli insan ve davranış modellerini örnek alarak eğitilmesidir (Guttek, 2004).

Kök değerler ile ilgili bazı özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İçsel olarak bireyin davranışlarını etkiler.
- Hayatta kararsız kalma durumlarında karar vermeyi kolaylaştırır.
- Bireyleri ya da toplumu birleştirici etkisi vardır.
- Kontrollü davranışlar sergilemeyi sağlar.
- Gerçeğin ve kişisel algının yorumlanmasını etkiler.

- Zamanla çeşitli etkiler sonucunda değişebilir.
- Anlayış ve düşünceyi etkiler, duygu yüklüdür.
- Kişi veya toplumların amaç ve isteklerini temsil eder.

İnsanın, zihinsel, etik, politik sosyo-ekonomik, fiziksel, dinsel ve estetik gibi boyutlarını içerir (MEB, 2005; Quisumbing and Leo, 2005). SBDÖP’de ise 18 tane kök değer yer almakta olup bu değerlere Tablo 2.1 de yer verilmiştir:

Tablo 2.1. SBDÖP’de yer alan değerler

Aile birliğine önem verme	Duyarlılık	Sevgi
Bağımsızlık	Dürüstlük	Sorumluluk
Barış	Estetik	Tasarruf
Bilimsellik	Eşitlik	Vatanseverlik
Çalışkanlık	Özgürlük	Yardımseverlik
Dayanışma	Saygı	Adalet

Öğretim programlarında değerler ayrı bir ünite ya da konu başlığı altında verilmeyip tüm eğitim süreci içine yerleştirilmiştir. Değerlerin hiçbirinin tanımı yapılmaz ancak tek başlarına ya da birbirleri ile ilişkili olabilecek şekilde ele alınırlar (MEB, 2018).

Yetkinlikler, 2017 yılında hazırlanan öğretim programında eklenmiştir. Eğitim sistemi davranış, bilgi ve becerileri yetkinliklerle iç içe geçerek kazanmış bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu amaçlara ulaşmak için gerekli yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) 8 tane olarak belirlenmiştir. Yetkinlikler genel anlamda birbirleriyle tutarlı ve destekleyici niteliktedir. 21. yüzyıl becerilerini hedefleyen yetkinlikler birbirleriyle etkileşimlidir. Bu yetkinlikler anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifadedir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının birleştiği nokta öğrencilerin bağımsız düşünme becerileri geliştirerek çıkarımda bulunmaları ve kendileri için önemli konuları kavramalarını sağlamaktır. Bu nedenle 21. yüzyılda bilgiye ulaşan, bilgiyi araştıran, kullanan, sorgulayan, düşünen, duygusal, sosyal ve zihinsel yönlerden gelişmiş, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilen bireyler yetiştirmek önemlidir (Hayırsever, 2010). Eğitim ve öğretimde becerilerin önem kazanmasının en önemli nedeni, toplumsal ihtiyaçların değişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Mutluer, 2013).

SBDÖP’de öğrenme alanlarında bulunan becerilerin kazandırılmasında çeşitli yöntem, teknik ve stratejileri kullanılmalıdır çünkü beceri kazanma sürecinde deneyimler ve ilişkilendirmeler önemlidir (Çelik ve Kamış, 2019). Bu deneyimler ve ilişkilendirmeler sayesinde öğrencilerin öğrenmeyi anlamlandırma, öğrenme sorumluluğunu alma durumları ortaya çıkabilir. Beceri, öğrenme süreci boyunca öğrencilerde kazanılması, yaşama aktarılması ve geliştirilmesi planlanan, herhangi bir işi ya da konuyu yapabilmek için gerekli yatkınlıktır (Ata, 2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ulaşılmak istenen ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile belirlenen amaçlarla öğrenilecek beceriler 27 tanedir ve Tablo 2.2’de verilmiştir:

Tablo 2.2. SBDÖP’de ulaşılmak istenen beceriler

Araştırma	Gözlem	Medya okuryazarlığı
Çevre okuryazarlığı	Harita okuryazarlığı	Mekanı algılama
Değişim ve sürekliliği algılama	Hukuk okuryazarlığı	Öz denetim
Dijital okuryazarlık	İletişim	Politik okuryazarlık
Eleştirel düşünme	İş birliği	Problem çözme
Empati	Kanıt kullanma	Sosyal katılım
Finansal okuryazarlık	Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
Girişimcilik	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
Karar verme	Konum analizi	Yenilikçi düşünme

Öğrenme alanı, öğrenmeyi düzenleyen disiplinler arası bir yapıdır. SBDÖP, 7 öğrenme alanına göre düzenlenmiştir ve ders kitapları bu öğrenme alanları çerçevesinde hazırlanmaktadır (MEB, 2018). Bu 7 öğrenme alanının her biri için kazanım sayısı ve ders saati aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.3. SBDÖP’de öğrenme alanları kazanım ve ders saati sayısı

Sınıf	Kazanım	Ders Saati
4	33	108
5	33	108
6	34	108
7	31	108

İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanları, kazanım ve ders saati sayıları Tablo 2.4’te belirtilmiştir.

Tablo 2.4. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanları, kazanım ve ders saati sayıları

Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı	Ders Saati
Birey ve Toplum	5	12
Kültür ve Miras	4	14
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	20
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	16
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	18
Etkin Vatandaşlık	4	14
Küresel Bağlantılar	4	14
TOPLAM	33	108

Tablo 2.4’te görüldüğü gibi öğrenme alanlarında 4, 5 veya 6 kazanım hedeflenmiştir. En az ders saati 12, en fazla ders saati de 20 olarak belirlenmiştir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanına 4 kazanım ve 14 ders saati verilmiştir.

Birey ve Toplum: Bu öğrenme alanında “ben” ve “biz” olma süreçleri önemlidir. Vatandaşlık, tarih, sosyoloji, psikoloji, hukuk, fen ve teknoloji disiplinleriyle ilişkilidir. Öğrencilerin kimlikleri, yetenekleri, yapmaktan hoşlandıkları şeyler, farklılıklara karşı saygılı olma, kendini başkalarının yerine koyabilme gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

Kültür ve Miras: Tarih odaklı, kültür ve kültürel mirası, kültürün korunmasını sağlayacak milli bilinç oluşturmayı amaçlayan öğrenme alanıdır. Tarih, sosyoloji, vatandaşlık, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi disiplinleriyle ilişkilidir. Öğrencilerin aile tarihleri, kültürümüzü yansıtan öğeler, geçmişten bugüne ulaşan ya da ulaşamayan çocuk oyunları, milli mücadele gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Genel olarak coğrafya odaklı olan bu öğrenme alanında bireyin çevresi ile etkileşimini neden ve sonuçlarıyla anlayarak bakış açısı kazandırmak amaçlanmaktadır. Coğrafya, vatandaşlık, antropoloji disiplinleriyle ilişkilidir. Yönler, herhangi bir yerin tarifi, çevrelerinde neler olduğu, hava durumu, yaşadıkları yer ve doğal afetler gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

Bilim, Teknoloji ve Toplum: Öğrencilerin bilim ve teknolojinin önemini ve gerekliliğini kavrayarak teknolojiyi doğru ve etik bir şekilde kullanma becerilerinin gelişmesi amaçlanır. Fen ve teknoloji, felsefe, tarih, sosyoloji disiplinleriyle ilişkilidir. Teknolojik ürünler, geçmişten bugüne teknolojideki gelişmeler, zaman içinde teknolojide meydana gelen değişimler, icat yapma ve teknolojik araçları özenli kullanma gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Öğrencilerin bilinçli ve girişimci birer tüketici olarak yetişmeleri amaçlanır. Ekonomi, vatandaşlık, felsefe, ekonomi, sosyoloji, fen ve teknoloji disiplinleriyle ilişkilidir. Öğrencilerin istek ve ihtiyaçları, yakın çevrelerinde gerçekleşen ekonomik faaliyetler, bilinçli tüketici olmak ve alışveriş yaptıktan sonra fiş veya fatura almak, tasarruf yapmak, israf etmemek gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

Etkin Vatandaşlık: Öğrencilerin toplumsal düzeni, düzende çıkabilecek olan sorunların nasıl çözüldüğü, insan haklarını, demokrasiyi kavramaları amaçlanır. “Etkin yurttaşlık” kavramı merkezdedir. Hukuk, insan hakları, sosyoloji, vatandaşlık, siyaset bilimi, felsefe disiplinleriyle ilişkilidir. Çocuk hakları, sorumlulukları yerine getirme, eğitsel ve sosyal etkinliklere katılım, özgürlük ve bağımsızlık gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

Küresel Bağlantılar: Öğrencilerin küresel dünyanın gereksinimlerini kavrayarak diğer devletler ile hem iş birliği hem de rekabet etmenin gerekliliğini öğrenmeleri amaçlanır. Siyaset bilimi, tarih, coğrafya, ekonomi, felsefe disiplinleriyle ilişkilidir. Dünya üzerindeki diğer ülkeler ve Türkiye’nin komşusu olan ülkeleri tanıma, Türk Cumhuriyetleri, farklı kültürler ve bu farklı kültürlerle dünyanın daha güzel bir yer olduğu gibi konular işlenmektedir (MEB, 2018).

2.2. Eğitimde Ders Kitapları

İlk ders kitapları M.Ö. 4000 yıllarında yapılan kil tabletler olarak kabul edilmektedir (Çınar ve Akgün, 2015). Teknoloji ile birlikte ders kitaplarının fiziksel görünümü değişse de ders kitapları eğitimdeki yeri ve önemini her zaman korumuştur (Kaya, 2006). Ders kitabı, Talim Terbiye Kurulunca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitaptır (MEB, 2012). Ders kitabı, belirli bir ders öğretimi ve belirli bir sınıf düzeyindeki öğrenciler için yazılan, içeriğin öğretim programına göre hazırlandığı, incelenmiş ve onaylanmış temel kaynaktır (Gülersoy, 2013). Ders kitapları, öğretmen ve öğrenciler tarafından en çok kullanılan en temel eğitim öğretim aracıdır. Ders kitapları, programlarda belirtilen amaçlar doğrultusunda ders ile ilgili içeriğin öğrenciye verildiği materyallerdir (Öğreten, 2017). Ders kitapları sadece bilgi aktarımı değil, içinde yaşanan toplumun kültürel, toplumsal ve siyasal normlarını da aktarmak için çalışır (Aslan, 2010). Özellikle coğrafya ve tarih kitapları kim olduğumuzu, köklerimizi, nasıl ve niçin belirli bir yerde yaşadığımızı açıklamaya çalışır (Pingel, 2003). Yapılan çalışmalara göre 13 yaşına

kadar kazanılan tutum ve algıların kalıcı olduğu bu nedenle ulusal ve uluslararası toplum içinde gerekli beceri, tutum ve bilgileri edindirecek Sosyal Bilgiler ders programını ve ders kitaplarını özenli hazırlamak önemlidir (Cinkılıç, 2010). Amacının nitelikli bireyler yetiştirmek olmasından dolayı öğrencilerin niteliklerini yükseltici etkinlikleri bulundurması önemli olduğu için ders kitapları en etkili eğitim girdilerinden biridir (Kab, 2012; Pingel, 2010). Bu nedenle ders kitaplarının öğrencilerin gelişim özelliklerine, zihinsel algı düzeylerine, yaşadıkları toplum özelliklerine uygun olması, yorum yapabilme, öğrencinin bilgiyi yapılandırmasına fırsat tanınması, ilgi çekici metin ve resimler bulundurması önemlidir. Ders kitapları beklentilere, gereksinimlere ve olanaklara uygun olarak hazırlanmalı (Durukafa, 2000) ve programa uygunluğu, dil ve anlatımı, bilimselliği, görsel düzeni, bölümleri, fiziksel yapısı, yardımcı materyalleri parçalarının her biri yeterli düzeyde temsil edecek belirlenmelidir (Kılıç ve Seven, 2006). Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme boyutları göz önünde bulundurularak hazırlanan ve öğrenme amacıyla kullanılan basılı öğretim materyalleridir (Demirel ve Kıroğlu, 2005). Ders kitabının etkili kullanılabilmesi için nitelikli metinler ve okuma parçaları, bunlarla ilişkili sorular, kronolojik olaylar, hayatın içinden örnekler ile öğrencilerin gündelik hayatlarında kullandıkları kavramlar gibi öğeler önemlidir (Hayırsever, 2010). Ders kitaplarının öğrencilere yönelik hazırlandığı göz önünde bulundurularak kullanacak kişilerin yaşları ve gelişim özelliklerinin dikkate alınması gerekmekte ve verilmek istenen bilginin kısa ve net cümlelerle, daha çok görsel ve örnek olay kullanarak anlatmak etkili öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır (Gökkaya, 2003).

Ders kitapları öğrencilere ne öğrenecekleri konusunda rehberlik ve organize etme kolaylığı sağlar. Ders kitapları hazırlanırken ve incelenirken tüm öğrencilerin zihinsel gelişim düzeylerinin, ilgi ve alakalarının farklı olabileceği gerçeği göz önünde bulundurularak, yaşanan toplum özellikleri ve okul türlerine göre çeşitlendirme sağlanmalıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2005). Yaşar (2004), görsel olan materyallerin hazırlanması, seçimi ve kullanılmasında dikkat edilmesi gerekenleri şu şekilde belirtmektedir:

1- Dersin için belirlenen hedef ve davranışlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalı,

2- Öğrenciye uygulama ve pekiştirme imkânı sunmalı,

- 3- Güncel verileri sunarak gerçek hayatın aynası olmalı,
- 4- Konuları iyi bir şekilde somutlaştırmalı ve kolaydan zora, yakından uzağa doğru sıralanmış olmalı,
- 5- Öğrencilerin gelişim özelliklerine göz önünde bulundurularak tasarlanmış olmalı,
- 6- Görsel materyaller, konuların önemli bölümlerine vurgu yapacak ve içeriği kapsayacak şekilde kullanılmalı.

Bir ders kitabı, öğretim programına uygun ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilmiş olmalıdır. Ders kitabı, eğitim programlarında ulaşılmak istenen hedefler doğrultusunda; öğretim programlarında bulunan içerik ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme ve öğrenme hızlarına uygun çalışma imkanı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyalidir (Toprak, 1993). Öğretim programı çerçevesinde hazırlanan kitapların ders kitabı olabilmesi için Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın "Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012)" ne göre bazı nitelikleri bulunması gerekmektedir ve bu nitelikler aşağıdaki gibidir:

- 1- Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- 2- Bilimsel hata içermez, günceldir.
- 3- Temel hak ve özgürlükleri destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- 4- Reklam niteliğinde ögeler içermez.
- 5- Eğitim öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- 6- Görsel ve içerik tasarımı, öğrenme faaliyetlerini destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

2.2.1. Ders Kitabında Bulunması Gereken Özellikler

Planlı eğitimde kullanılan ders kitapları öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen bir araçtır (Yapıcı, 2004). Ders kitapları, öğrencilerin derslerine daha fazla ilgi göstermeleri için etkinlikler bakımından zengin ve konular belirli bir düzende olmalıdır (Reys vd., 2004). Kitaplar, öğretmenlere konuların nasıl öğretileceğini ve öğrencilerin öğrenme koşullarını

gösteren birer rehberdir (Dole and Shield, 2008). Öğretmen ve öğrenci etkileşiminde önemli bir yere sahip olan ders kitaplarının bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir (Katipoğlu ve Katipoğlu, 2016). MEB, Ders Kitapları Yönetmeliği ile kitapların hazırlanma ve incelenme süreçleriyle ilgili usul ve kriterleri belirlemiştir. Kitapların bu kriterlere göre ders kitabı olarak okutulup okutulmayacağına karar veren TTKB (2019) tarafından hazırlanan taslak ders kitapları ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içerikler, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği hükümlerine göre incelenir. Bu inceleme 4 ana başlık ve bu ana başlıkların alt başlıkları olacak şekilde açıklanmıştır.

1. Anayasa ve Mevzuata Uygunluk Yönünden İncelenmesi

1.1. Anayasa, kanunlar ve diğer mevzuatlara aykırılık söz konusu olmamalıdır.

1.2. İçerikte reklam içeren herhangi bir öge bulunmamalıdır.

1.3. Kitabın herhangi bir yerinde kitap kimliğini açıklayıcı bir ifade ya da öge olmamalıdır.

2. İçeriğin Bilimsel Olarak Yetkinliği Yönünden

2.1. İçerik, anlaşılır, ekonomik ve bilimsel olmalıdır.

2.2. Bilimsel hata, bilgi eksikliği, deney ve etkinliklerde yanlışlık, genellemede hata, kavram yanlışlığına neden olabilecek ifade, çelişkili ifade, yaşayan dil ve lehçeler ya da yabancı diller için hazırlanan ders kitaplarında yazım, dil bilgisi ya da noktalama hatası, kullanılan görsellerde bilimsel hata olmamalıdır.

2.3. Ölçme ve değerlendirme yapmak için hazırlanan sorular yazım kurallarına uygun hazırlanmalı ve örnek soruların cevapları hatasız ve eksiksiz olmalıdır.

2.4. Kullanılan dil, öğrencilerin seviyelerine göre ve söz dağarcıklarını geliştirici olmalıdır. Alana özgü terim, noktalama işareti, isim, simge doğru yazılmalıdır. Orijinal metinlere müdahale edilmemelidir. Bir disiplindeki noktalama ve yazım dikkate alınmalı, kendi disiplini içinde değerlendirilmelidir.

2.5. Alınan bilginin kaynağı doğru ve tam, ulaşılabilir, güvenilir ve geçerli olmalıdır.

3. İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımları Karşılama Yeterliliği Yönünden

3.1. İçerik, kazanımları karşılamalı, ön koşulluluk ve aşamalılık ilkesine uygun, bütünsel yapıda, kendi içinde ve disiplinler arası ilişkilendirilebilir, konunun niteliğine uygun ve gündelik yaşamla ilişkili, ilgili sınıf ve yaş seviyesine uygun, öğrencinin hem bireysel hem de işbirlikli öğrenmesini destekleyici, öğrencinin merakını uyandıracak nitelikte, dağılımı ünite bazında dengeli, bilgi yoğunluğu ünite bazında hedeflenen süre ile uyumlu, kitap genelinde ve takım kitaplar arasında tutarlı, gereksiz ayrıntıdan uzak, olumsuz örnek içermemiş olmalıdır. Sözlük, içerikte bulunan, anlamı bilinmeyen sözcük, terim ve kavramlardan oluşmalı ve bunların anlamını doğru ve tam vermelidir.

3.2. Kullanılan yöntem, teknik, ve strateji dersin kazanımlarına ve niteliğine uygun olmalıdır. Görseller anlamayı kolaylaştıracak biçimde kullanılmalıdır. Ölçme değerlendirme etkinlikleri, açıklamaları ve kazanımları tam olarak karşılamalıdır. Hazırlık sorularına yer verilmelidir. Öğrenilenleri pekiştirici soru ve etkinlikler yeterli olmalıdır. Ölçme değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanmalı ve cevap anahtarı bölümü bulunmalıdır.

3.3. Metin ile görsel, görsel ile alt yazısı uyumlu olmalı, görselin yeri içeriğe uygun olmalıdır. Dersin özelliği göz önünde bulundurularak gerekli yerlere güvenlikle ilgili uyarı ve semboller eklenmelidir.

3.4. Türkçe doğru ve özenli kullanılmalı, anlatım ilkelerine uyulmalı, sözcük ve sözcük grupları ilişki örgüsüne dikkat edilerek kullanılmalıdır. Anlatım bozukluğu bulunmamalıdır. Paragraflar arasında anlam ve anlatım bütünlüğü bulunmalıdır. Bulunması gereken bölümler belirli standarda bağlı kalarak oluşturulmalıdır.

3.5. Milli ve manevi değerlere örtük bir şekilde içerikte yer verilmesi, hem kendi başlarına hem de ilişkili olduğu değerlerle iç içe alınması, öğretim programı ile ilişki kurulması ve sınıf ve yaş seviyesine uygun ele alınması gereklidir.

3.6. Kazanımlar işlenirken, yöntem ve teknik seçiminde, sınıf ve yaş seviyesine uygun olarak TYÇ' de belirlenen yetkinlikler göz önünde bulundurulmalı ve ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel ve bilim/teknolojide, dijital, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinlikleri kazandırılmalıdır.

4. Görsel Tasarım ve İçerik Tasarımı Yönünden

4.1. Kapak tasarımı ve kitap içi tasarım ilkelere ve ilgili mevzuata, kitap genel tasarım ilkelerine uygun olmalıdır. Sayfalar estetik tasarlanmalıdır. Görsellerde siyasal, toplumsal, ekonomik ayrıma neden olacak öğeler bulunmamalıdır. Görseller anlaşılır ve net, kullanılan öğeler ilgili sınıf ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. İçerik öğrenmeyi destekleyici görsellerle çeşitlendirilmelidir. Tasarımsal öğelerdeki unsurlar öğrenmeyi geliştirecek şekilde kullanılmalıdır. İçerik, görsel tasarım açısından uygun hazırlanmalıdır. Metin tümüyle temel tasarım ilkelerine uygun öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve destekleyici şekilde tasarlanmalıdır.

Ders kitapları hazırlanış ve geliştirilme süreçlerinin titiz ve özenli çalışma gerektirmesi yönünden emek isteyen, kalıcı bir ürün olma özelliği taşırlar (Demirezen, 2007). Ders kitabını oluşturan öğeler, görevlerini yerine getirebilecek yeterlilikte olmalı ve bütünlük içerisinde çalışmalıdır (Uşun, 2006). Ders kitaplarında bilgiler bilimsel ve doğru olmalıdır (Doğanay, 2002). Öncelikle ders kitapları öğretim programına paralel olarak hazırlanmalıdır. Aynı zamanda görsel düzen, içerik, tasarım, dil ve anlatım, fiziksel yapı gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır (Taş, 2007). Kitapların içerik ve tasarımı oldukça büyük önem taşımaktadır (Yalın, 1996). Dersin iyi bir şekilde işlenmesi, kaliteli hazırlanmış ders kitabı ile mümkündür. Öğrencinin derse ilgi duymasında ders kitabının büyük bir etkisi vardır (Yıldırım, 2006). Bu nedenle, ders kitaplarının incelenmesi ve değerlendirilmesiyle daha kaliteli kitaplara doğru bir yönelim sağlanabilir (Semerci, 2004). Ders kitaplarının işlevleri, bilgileri düzenleyerek sunma, kendi kendine öğrenmeyi kolaylaştırma, uyumlu bir ölçme ve değerlendirme yapmadır (Ceyhan ve Yiğit, 2005). Ders kitaplarında bulunması gereken genel özellikler,

- eğitsel tasarım (içerik, sunum)
- görsel tasarım
- dil ve anlatım
- ölçme değerlendirme

başlıkları altında ele alınabilir (Demirel ve Kıröglü, 2005; Ünsal ve Güneş, 2004).

Ders kitaplarında içerik; kitabın bilgiyi sunuş şekli, bilgilerin bilimsel açıdan güncelliğinin ve geçerliliğinin olması, bilginin konu alanını kapsamı açılara göre belirlenir (Kılıç ve Seven, 2006). Öğrenciler, ders kitaplarında bulunan metinler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar (Çelikpazu ve Aktaş, 2011).

İçeriğin hazırlanması, bilginin doğası, çocuğun gelişmesi yani öğrenim öğelerini dikkate almayı gerektiren karmaşık bir süreçtir (Erdem, 1992). İçerik resim, fotoğraf, grafik, tablo ve şekillerle desteklenmelidir (Çoşkun, 2003). Ders kitaplarında yer alan etkinlikler farklı öğrenme stilleri olan öğrencilere hitap etmeli ve birden fazla davranışı gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır (Şahin, 2004; Tertemiz vd., 2004).

Güncel ve bilimsel bilginin yanında bir ders kitabı teknik, görsel ve estetik özellikleri açısından da ele alınmalıdır. Görsel tasarım öğeleri; çizgi, şekil, boyut, doku ve renklerden oluşur. Ders kitapları konuların anlaşılabilirliğini sağlamak için resimler, haritalar, tablolar, grafikler, diyagramlar ve şekillerle zenginleştirilmelidir (Demirkaya, 2013). Çağdaş eğitim anlayışı çerçevesinde geleneksel bir öğretim materyali olan ders kitabını daha kullanışlı bir hale getirmek ve öğrencilerde öğrenmeyi anlamlı kılmak için kitabın görsel materyaller ile donatılması yoluna gidilmiştir (Kabapınar, 2012).

Ders kitabında kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim ve kavrama düzeylerine uygun olmalıdır (Şahin, 2004). Cümle uzunlukları standarda uygun olmalıdır. Cümledeki kelime sayısı; birinci sınıfta 6, ikinci sınıfta 8, üçüncü sınıfta 10, dördüncü sınıfta 12 kelimeyi geçmemelidir. Kelime sayısının artması, cümlenin uzun olmasına sebep olur. Uzun cümlelerin, anlaşılması zor, okunuşu sıkıcı ve yorucu olmaktadır (Kılıç ve Seven, 2006; Tertemiz vd., 2004). Türkçe dili, özellikleri bozulmadan ve doğru olarak kullanılmalıdır. Öğrenci grubunun dil yeteneklerini dikkate almalıdır (Şahin, 2004). Bilginin doğru anlaşılması için cümleler; dil bilgisi kurallarına, amaca ve öğrenci seviyesine uygun olmalıdır (Duman, 2003).

Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri, öğrenmeyi geliştirmekte ve öğretimin etkililiğini arttırmaktadır (Karaca, 2008). Ders kitaplarında öğrencileri düşünmeye, çalışmaya ve araştırmaya özendirici hazırlık soruları ve araştırma konuları yer alır (Demirel, 2000). Bilginin kullanılması, yorumlanması, analiz ve sentezinin yapılmasını sağlayan etkinliklere yer verilir (MEB, 1995). Öğrencilerin kazanımları tam ve doğru bir şekilde öğrenebilmeleri ve öğrenilenleri ne oranda kazandıklarının tespiti, sorulan soruların düzeyi ile ilişkilidir (Çalışkan, 2011). Ölçme ve değerlendirme yapmak için hazırlanan sorular yazım kurallarına uygun hazırlanmalı ve örnek soruların cevapları hatasız ve eksiksiz olmalıdır (TTKB, 2019). Öğrencinin bilgileri ezberlemesi değil, yapılandırması amaçlanır. Açık uçlu, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme gibi sonuç odaklı değerlendirme teknikleri

ile ürün dosyası, performans ve gözlem formu gibi süreç odaklı değerlendirme tekniklerine yer verilir (MEB, 1995).

2.3. Konu İle İlgili Literatür

Bu bölümde “Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanlarına” ve “Ders kitaplarının incelemesine” yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına Yönelik Yapılan Çalışmalar

Ulusoy (2009) yaptığı çalışmada, öğrencilerin “Kültür ve Miras” öğrenme alanında neler öğrendiklerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Karma yöntem kullanılmıştır. Çalışmaya 120 tane erkek, 100 tane kız toplam 220 tane 4 ve 5. sınıf öğrencisi seçilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin hedeflenen çalışma ve kavramları kazandıkları ancak konuyla ilgili ders kitaplarının zenginleştirilmesi, kitaplarda kullanılan yöntem ve tekniklerin çoğaltılması, öğrenci düzeyine uygun öğrenmelerin sağlanması için çeşitliliğin artırılmasının önemli olduğu görülmüştür.

Akgün (2014) yaptığı çalışmada, 7. sınıf Sosyal Bilgiler “Kültür ve Miras” öğrenme alanı Türk Tarihine Yolculuk ünitesinde öğrencilere kazandırılması amaçlanan kavramların ne ölçüde gerçekleştiğini bulmayı amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 259, 7. sınıf öğrencisiyle çalışılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin, kavram kargaşası ve yanılgısıyla soruları cevapsız bırakma oranlarının toplamı kavramları doğru anlama oranlarından yüksek olduğu saptanmıştır.

Dağdelen (2017) yaptığı çalışmada, 4. sınıf öğrencilerinin “İnsanlar ve Yönetim” ünitesinde öğrenmeleri gereken kavramları, kavramsal değişim anlayışına göre hazırlanan kavramsal değişim metinlerinin etkisini görmeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 23 öğrenci deney, 23 öğrenci kontrol grubu grubu olarak seçilmiştir. Sonuç olarak kavram yanılgılarının azaltılmasında geleneksel yaklaşımlara göre kavramsal değişim metinlerinin öğrencilerde daha etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Kalın ve Şahin (2017) yaptıkları çalışmada, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde bulunan “İnsanlar ve Yönetim” ünitesinde bulunan kavramlara yönelik öğrencilerin algılarını ölçmeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 25 öğrenci kontrol, 25 öğrenci deney gurubu olarak seçilmiştir. Sonuç olarak, deney grubu

öğrencilerinin kontrol grubuna göre soyut olan kavramları daha iyi tanımladığı ve anladığı görülmüştür.

Polat ve Bekdemir (2017) yaptıkları çalışmada, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanının kültürel varlıklarla alakalı kazanımlarının verildiği konuların derste işleniş sürecini incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 1 devlet okulu ve 1 özel okulda ders işleniş süreçlerini incelemişlerdir. Her iki okul türünde de süreç ve koşullar birbirine yakın durumda ilerlemiştir. Sonuç olarak öğretmenlere etkinlik, yöntem, teknik, ölçme değerlendirme, teknolojik araçların kullanımı, etkin ders anlatma ile ilgili hizmet içi eğitimlerin ve seminer çalışmalarının yararlı olacağı kanısına varılmıştır.

Avcı ve Faiz (2018) yaptıkları çalışmada 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilk kez yer alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 4 ve 5. sınıfta bulunan metinlerdeki değerler ve becerilerin tespit edilmesini amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 4. sınıfta 13 beceri olduğu ve en çok sosyal katılım, iletişim ve iş birliği becerilerinin vurgulandığı; 5. sınıfta 11 beceri olduğu ve en çok karar verme, siyaset okuryazarlığı, araştırma ve sosyal katılım becerilerinin vurgulandığı görülmüştür. Ayrıca yine “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 4. sınıfta 16 değer olduğu ve en çok bağımsızlık, eşitlik, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin vurgulandığı; 5. sınıfta 14 değer olduğu ve en çok yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk ve temizlik değerlerinin vurgulandığı görülmüştür.

Yılmaz ve Altıntaş (2018) yaptıkları çalışmada, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinde yer alan kavramlara öğrencilerin metaforik algılarının çıkarılmasını amaçlamışlardır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubu 55 tane 4. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Sonuç olarak, öğrencilerin somut kavramları daha çok tercih ettikleri, somut olmayan kavramları da somutlaştırmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir.

Gürsoylar (2019) yaptığı çalışmada, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanındaki dört tarih konusunu ele almıştır. 5 kız, 11 erkek toplam 16 öğrenci seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin, tarihsel empati becerilerini kullanarak yapılan tarih konuları öğretimi, tarihsel düşünme becerilerini ve konulara olan ilgilerini arttırdığı görülmüştür.

Karaca ve akmak (2019) yaptıkları çalışmanın 2018 SBDÖP’de “Kültür ve Miras” öğrenme alanında bulunan kazanımlar ile 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan ders kitaplarındaki ilgili öğrenme alanının değerlendirme sorularını Bloom taksonomisine göre kıyaslamalı olarak analiz etmeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, “Kültür ve Miras” öğrenme alanında bulunan kazanımların genellikle üst düzey basamakta olduğu ancak ders kitaplarında yer alan değerlendirme sorularının genellikle alt düzey bilişsel basamakta olduğu görölmüştür.

May (2019) yaptığı çalışmada, 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabındaki “Kültür ve Miras” öğrenme alanını görsel, dil, anlatım ve fiziksel olarak incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitabında konular ele alınırken bazı eksik bilgiler olduğu, kronolojik sıralamanın bozulduğu, dil ve anlatımda bazı hatalar olduğu gözlemlenmiştir.

Tekkök (2019) yaptığı çalışmada, 6. sınıflarda hikaye anlatım yöntemi kullanıldığında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında akademik başarıya etkisini bulmayı amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 56 öğrenci deney grubu, 56 öğrenci kontrol grubu olarak seçilmiştir. Sonuç olarak, hikaye anlatım yönteminin akademik başarıyı olumlu etkilediği görölmüştür.

Tosun (2019) yaptığı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının “Kültür ve Miras” alanıyla ilgili bilgi seviyelerinin ve bu alanla ilgili performanslarını belirlemeyi amaçlamıştır. 4 öğretmen ve 4 öğretmen adayıyla çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğretmen ve öğretmen adaylarının “Kültür ve Miras” öğrenme alanına önem verdikleri, ders öncesi hazırlık yapıp farklı kaynaklar kullanarak araştırma yaptıkları, çeşitli teknik ve yöntemler kullandıkları görölmüştür.

Ada (2020) yaptığı çalışmada, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kavram karikatürüyle genişletilmiş öğretim sürecinin öğrenci ders başarısına etkisini tespit etmeyi amaçlamış ve bunun için “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanını tercih etmiştir. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 80 tane 4. sınıf öğrencisiyle çalışılmıştır. Sonuç olarak, kavram karikatürüne dayalı etkinliklerin ders başarısını arttırdığı, bu sebepten soyut kavramların yer aldığı Sosyal Bilgiler dersinde etkinliklerin ve yöntemlerin çeşitlendirilmesinin önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Avcı ve Taşer (2020) yaptıkları çalışmada, Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanını 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda 2005 ve 2018 öğretim programlarını karşılaştırarak kazanım ve içerik olarak incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, bu öğrenme alanında örf, gelenek, görenek gibi soyut kültürel öğeleri ile tarih konularının bulunduğu ve öğrencilerin geçmişlerini ve başka uygarlıkları da öğrendikleri görüldüğü için çok önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Cantürk (2020) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin 5, 6 ve 7. sınıflarda “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili sınıf içi uygulamalarını incelemek ve görüşlerini almayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 6 tane sosyal bilgiler öğretmeni seçilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin içerik olarak soyut ve yoğun olmasından dolayı diğer öğrenme alanlarına göre daha zorlandıkları ve kazanımları yeteri kadar kazandıramadıkları gözlemlenmiştir.

Dere ve Uçar (2020) yaptıkları çalışmada, 2018 SBDÖP’de bulunan Küresel Bağlantılar öğrenme alanının 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına nasıl yansıdığını bulmayı amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitaplarında küresel konuların genellikle Türkiye bazında ele alındığı, küresel sorunlar ve çözümleri ile ilgili sadece 7. sınıfta dolaylı bir şekilde işlendiği görülmüştür.

2.3.2. Ders Kitaplarına Yönelik Yapılan Çalışmalar

Yapıcı (2004) çalışmasında, 1. kademe ders kitaplarının biçimsel özelliklere ve çocukların bilişsel ve duyuşsal düzeylerine uygun olup olmadığı sorularına yanıt aramıştır. Sonuç olarak, incelenen ders kitaplarının, biçimsel özellikler açısından uygun görülmediği, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeylerine uygunluk açısından da eksiklikler taşıdığı belirlenmiştir.

Yıldırım (2007) çalışmasında, lise 2 fizik ders kitabını, ders kitabı değerlendirme ölçeği ile incelemiştir. Ders kitabının fizik öğretmenlerinin beklentilerini tam olarak karşılayamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bastık ve Parlak (2018) yaptıkları çalışmada, 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında din kavramının konularda nasıl ve ne sıklıkla ele alındığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında din kavramlarına yer verildiği ancak velilerin, idarenin ve siyasi yapının bu duruma etkisi olabileceği görülmüştür.

Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2018) yaptıkları çalışmada, 2005 ve 2017 SBDÖP'ye göre 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verildiğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, 2005 programında Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile ilgili açıklama, uyarı ve kazanımlara yer verilirken 2017 programında yer verilmediği aynı zamanda ders kitabında bu konularla ilgili metin ve görsel sayısının 2005 programına göre hazırlanan kitapta 2017 programına göre hazırlanan kitaptan daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir.

Kuzucu (2018) yaptığı çalışmada, ilkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değerler bakımından karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, iki ders içinde yer alan değerler arasında benzerlikler ve ele alınış biçimleri arasında tutarlılık olduğu görülmüştür.

Oruç ve Aygün (2018) yaptıkları çalışmada, 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında seyahatnamelerin ne kadar kullanıldığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitaplarında seyahatname kullanımının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Akalın (2019) yaptığı çalışmada 4-7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki konularda Müslüman Türk Bilim İnsanlarının nasıl ve ne kadar bulunduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Müslüman Türk Bilim İnsanlarına yeteri kadar yer verilmediği görülmüştür.

Çelen, Fidan ve Kanat (2019) yaptıkları çalışmada, 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının coğrafya konularını nasıl ele aldığını ve kazanımlara uygunluğunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitabının coğrafya konularını “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, Kültür ve Miras” ile “Kültürel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ele aldığını, eksiklikleri olsa da öğrencilerin coğrafya disiplini ile tanışmasına katkı yaptığı görülmüştür.

Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy (2019) yaptıkları çalışmada, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 4-7. sınıflarda kullanılan ders kitaplarının afet bilinci ve eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç

olarak, ders kitaplarında ülkemizde ve dünyada sıkça görülen afet türlerine ve en çok görülen afet olan depreme yer verildiği görülmüştür.

Dere ve Aktaşlı (2019) yaptıkları çalışmada, 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bilinçli tüketicilik konularının nasıl ele alındığını incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, 4. sınıf ders kitabının bilinçli tüketicilik konusunu geniş kapsamlı ve somut etkinliklerle işlediği, 5. sınıf ders kitabının ise 4. sınıfta öğretilen konuları sarmallık ilkesi gereği genişleterek ele aldığı belirlenmiştir.

İnce (2019) yaptığı çalışmada, 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içeriğindeki illüstrasyonların öğrenci seviyesine uygunluğunu değerlendirmeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitabında bulunan illüstrasyonların metinler ile tutarlı ancak daha detaylı ve dikkatli incelemeler gerektirdiği tespit edilmiştir.

Mengi (2019) yaptığı çalışmada, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan ders kitapları ile öğretim programını engellilik açısından incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, hem Sosyal Bilgiler ders kitaplarında hem de öğretim programında engellilik olgusunun oldukça az ele alındığı görülmüştür.

Tufan (2019) yaptığı çalışmada, 2018 SBDÖP ile 4-7. sınıflar Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ekonomi okuryazarlığına ait kavramlara ne kadar yer verildiğini bulmayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, SBDÖP ile ders kitaplarında ekonomi okuryazarlığı ile ilgili kavramlara yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Turan (2019) çalışmasında, 6. sınıf matematik ders kitabını içerik, alıştırma ve değerlendirme çalışmalarının yeterliliği, görsel ve biçimsel tasarım açısından öğretmen ve öğrenci görüşlerini alarak incelemiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğu içeriğin, öğretim programına uygun olduğunu belirtmiştir. Görsel ve biçimsel olarak öğrencinin gelişim düzeyi ile uyumlu olduğu görülmüştür. Alıştırma sayısının yetersiz olduğu, öğrenci gelişimini desteklemediği ve gelişimsel farklılıkları dikkate almadığı da belirlenmiştir.

Abide ve Gelişli (2020) yaptıkları çalışmada, ilkökul 4 ve ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile öğretim programlarını öğrencilerin güvenli internet kullanımları açısından değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi

kullanılmıştır. Sonuç olarak, ilkokul 4. sınıf ders kitabında güvenli internet kullanımıyla ilgili doğrudan ilişkili bir içerik saptanamamış, ortaokul 5. sınıf düzeyinde ise sanal ortamda karşılaşma ihtimallerine karşı içeriklerin dört farklı temada ele alındığı görülmüştür.

Akhan (2020) yaptığı çalışmada, HBDÖP ve SBDÖP ile ders kitaplarında bulunan tarih disiplini ile ilgili konu ve kazanımların incelenmesini amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, tarih konularının ilk olarak Hayat Bilgisi dersi içerisinde verildiği ancak sayısının az olduğu ve görsellerinin yeterli olduğu görülmüştür.

Alpan (2020) yaptığı çalışmada, ders kitaplarının metin tasarımına yönelik tasarım ilkelerini belirlemeye çalışmıştır. Sonuç olarak, ders kitaplarında bulunan metin tasarımına yönelik öğelerin öğrenmede etkili olabilmelerinin tasarım ilkelerine bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Dede (2020) yaptığı çalışmada, ortaöğretim 11. sınıf matematik ders kitabı içeriğini proje 2061’de yer alan kriterler açısından incelemiş ve bu bağlamda öğretmen görüşlerini almıştır. Ders kitabının öğrenci fikirlerini alma, matematiksel gelişimi sağlama, öğrencileri teşvik etme alanlarında zayıf kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Gürsoy (2020), 5. Sınıf fen bilimleri ders kitabını incelemeye yönelik değerlendirme formu geliştirmeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak içerik açısından öğretmenlerin düşüncelerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Haçat ve Demir (2020) yaptıkları çalışmada 4-7. sınıflarda Sosyal Bilgiler ders kitaplarında değerlere ne kadar yer verildiğini bulmayı amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, her öğrenme alanında değerlerin işlendiği, her sınıf düzeyinde farklı değerlerin daha çok vurgulandığı görülmüştür.

Kaçar ve Bulut (2020) yaptıkları çalışmada, 2019-2020 eğitim- öğretim yılında 4-7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını coğrafya kavramları ve çeşitli değişkenler bazında incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, SBDÖP’de yer alan 7 öğrenme alanından sadece bir tanesinin tümüyle iki tanesinin ise kısmen coğrafya kavramları ile ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Kuru ve Şimşek (2020) yaptıkları çalışmada, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında dersle ilgili becerilerin öğretimini karşılaştırma yaparak incelemişlerdir.

Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, 2018’de, 2005’e göre daha fazla becerinin kazandırılmaya çalışıldığı, 2005’te 2018’e göre kavram karikatürlerinin ve görsellerin daha çok olduğu görülmüştür.

Şanlı (2020) yaptığı çalışmada, 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki soruların, mekansal düşünme becerisi baz alınarak incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitaplarında alt seviyede bilişsel düzeyleri ölçen sorular ile temel basit mekansal kavramlara yer verildiği görülmüştür.

Şimşek ve Kolbasar (2020) yaptıkları çalışmada, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında SBDÖP’ye yönelik hazırlanan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Milli Mücadele” dönemi ele alınırken kronoloji bilgi ve becerisini nasıl ele alındığını incelemişlerdir. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin “Milli Mücadele” dönemiyle ilgili kronolojik sıralama yapamadığı bu nedenle olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kuramadığı saptanmıştır. Öğretmenlere göre Sosyal Bilgiler ders kitabı çocukların gelişim düzeyinin üstünde olduğu ve kronolojik beceri kazanmalarına olanak vermediği görülmüştür.

Bayar (2021) çalışmasında, ortaokul 5. sınıfta okutulan matematik ders kitabı ile özel bir yayınevine ait alternatif ders kitabında bulunan sorulardaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmıştır. Sonuç olarak iki kitapta da alt düzey basamaklara ait soru sayısının üst düzey basamaklara ait soru sayısından fazla olduğu belirlenmiştir.

Sönmez ve Dikmenli (2021) yaptıkları çalışmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okutulan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını toplumsal cinsiyet açısından değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, incelenen ders kitabının içerik olarak cinsiyet söylemlerinin duyarlılıkla hazırlandığı ancak duyarlılık seviyesinin yeterli olmadığı görülmüştür.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amacını taşıyan bu araştırma, nitel araştırma modellerinden durum çalışmasına örnek teşkil etmektedir. Green’e göre, nitel araştırma, anlaşılabilirliği teşvik etmek ve kişiyi, kişiler ve öznelere arası bilinçli anlam arayışına dahil etmek için yapılan düzenlemelerin bireyler tarafından deneyimlenme yollarını da anlama çabasıdır (akt. Sherman and Webb, 2005). Yıldırım ve Şimşek (2016) ise nitel araştırmayı doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi yöntemlerin tercih edildiği, olayların ve fikirlerin doğal ortamında bütüncül ve tarafsız bir şekilde ele alınmasına yönelik izlenen bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Nitel araştırmada amaç, fikri onaylayıp onaylamamak değil, fikri daha iyi bilmek veya anlamaktır (Sherman and Webb, 2005).

Durum çalışması ise, Chmiliar (2010)’a göre sınırlı bir sistemin nasıl çalıştığı ve işlediği ile ilgili sistemli bilgi toplamak için birden çok veri toplama uygulayarak o sistemin daha derinlemesine incelenmesini sağlayan bir yaklaşım, Merriam (2013)’a göre sınırlı bir sistemin derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesi olarak tanımlanır. Durum çalışması, katılımcı görüşleri, gözlemler ya da doküman incelemesi yoluyla elde edilen verilerin boylamasına ve derinlemesine analiz edilip değerlendirildiği bir araştırma yöntemi olarak öne çıkmakta ve bu yönüyle araştırmacılara diğer yöntemlerin sunmadığı bir bilgi zenginliği ve derinliği sunmaktadır (Glesne, 2013; Hancock, 1998).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Samsun ilinde görev yapan 10 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2016) göre ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından ya da önceden hazırlanmış bir liste kullanılarak belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumların çalışılmasını gerektiren bir örnekleme yöntemidir. Bu bağlamda çalışma grubunu oluşturan öğretmenler seçilirken,

1. 2021-2022 eğitim öğretim yılında ilkokul 4. sınıf okutuyor olmak
2. Daha önce en az bir kez farklı Sosyal Bilgiler ders kitabı okutmuş olmak

ölçütleri göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca öğretmenler seçilirken cinsiyet ve hizmet süreleri gibi birtakım demografik özellikleri de dikkate alınmış ve çalışma grubunun bu açıdan dengeli bir dağılım göstermesine özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerine Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğretmenlerin demografik özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Kıdem Yılı
Ö1	Kadın	11-15
Ö2	Kadın	11-15
Ö3	Kadın	11-15
Ö4	Erkek	21 yıl ve üzeri
Ö5	Erkek	21 yıl ve üzeri
Ö6	Kadın	21 yıl ve üzeri
Ö7	Kadın	21 yıl ve üzeri
Ö8	Kadın	21 yıl ve üzeri
Ö9	Erkek	21 yıl ve üzeri
Ö10	Erkek	16-20

Tablo 3.1’den de anlaşılacağı üzere çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 6 tanesi kadın, 4 tanesi erkektir. Öğretmenlerden 3 tanesinin 11 ile 15 yıl, 1 tanesinin 16 ile 20 yıl, 6 tanesinin 21 yıl ve üzeri hizmet süreleri bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile kontrol çizelgesi kullanılmıştır.

3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Öğretmenlerin 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanı ile ilgili görüşlerinin neler olduğunu belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form hazırlanırken literatür taranmış ve sınıf eğitimi alanında 2 uzman görüşüne başvurularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu formda öğretmenlerin, Kültür ve Miras öğrenme alanının içerik, dil ve anlatım, görsel özellikler ve ölçme değerlendirme etkinlikleri ile ilgili görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Görüşme formuna, gerektiğinde öğretmenlere yöneltilmek üzere, sonda sorular da eklenmiştir.

3.3.2. Kontrol Çizelgesi

Araştırmacı tarafından 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını Kültür ve Miras öğrenme alanında incelemek için gerekli literatür taraması yapılarak ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın Taslak Ders Kitapları İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Kriterleri ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'ndan yararlanılarak kontrol çizelgesi hazırlanmıştır. Bu çizelge için uzman görüşüne başvurulmuştur ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğretmenlerle görüşmek için öncelikle gerekli kurumlardan izin alınmıştır. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Samsun ilinde 4. sınıf okutan 10 öğretmen ile uygun oldukları zamanlar için randevulaşılmış ve bu zamanlarda görüşme yapılmıştır. Verilerin güvenilirliği için ses kaydı yapılmış ve sonrasında yazıya çevrilmiştir. Görüşme sırasında öğretmenlere gerektiğinde sorular yinelenmiş ya da sonda sorular sorulmuştur. Görüşmeler öğretmenlerin demografik bilgileri alınarak başlamış, yaklaşık 25-30 dakika süre ile görüşme yapılarak araştırma için gerekli veriler toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan kontrol çizelgesi ile Kültür ve Miras öğrenme alanı eğitsel tasarım, dil ve anlatım, görsel özellikler ve ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından ders kitabı incelemesi yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmesi amaçlandığı için doküman analizi, ders kitabı ile ilgili öğretmenler görüşleri alındığı için betimsel analiz yapılmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen konu ile ilgili bilgi içeren görsel ve yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Karataş, 2015). Bir araştırmada doküman incelemesi yapılmasının nedeni, veri toplama aşamasında çeşitlilik sağlaması, maliyet ve zaman açısından ekonomik olması ayrıca araştırılan konuya doğrudan odaklanmaya uygun olması gösterilmektedir (May, 2019). Çalışmada 2018 yılında hazırlanan SBDÖP hedeflerine göre ele alınan Tuna Matbaacılık A.Ş. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı doküman olarak belirlenmiş ve konu ile ilgili önceden yapılan çalışmalar incelenmiştir. Hazırlanan kontrol çizelgesi ile ders kitabı “yeterli, kısmen, yetersiz” ölçütlerine göre incelenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmada ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanan veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, ulaşılan verilerin önceden belirlenen temalara göre yorumlanması yöntemidir (Doğan, 2008). Bu yöntemle göre veriler, çalışmadaki sorulara uygun

olarak ortaya konmuştur. Veriler analiz edilirken araştırmaya katılan katılımcılara “Ö1, Ö2,...,Ö10” şeklinde isimlendirilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, görüşme formuna aktarılmış ve veriler doğrudan alıntılarla yorumlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Çalışmada kullanılan görüşme formunda temalar araştırmacı tarafından belirlenmiş ve buna uygun sorular hazırlanmıştır. Alanında uzman iki kişinin görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlar tarafından eklenen ve çıkarılan yerler belirlenerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Güvenilirliği sağlamak için sorular ile kullanılan yöntem ve sürecin birbirine uygun olmasına, araştırmacının açık ve tarafsız olmasına özen gösterilmiştir. Belirlenen temalar için hazırlanan sorular katılımcılara, önceden sözleşildiği zamanda, yöneltilmiştir. Güvenilirliği arttırmak için öğretmenlerin soruları anlayıp anlamadığına dikkat edilmiş ve cevaplar özenli bir şekilde kayıt altına alınmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular belirlenen ana ve alt temalar çerçevesinde alıntılar yapılarak, doküman incelemesi yoluyla elde edilen bulgular ise örneklerle desteklenerek sunulmuştur.

4.1. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Eğitsel Tasarımına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın birinci alt probleminde öğretmenlere “Kültür ve Miras” öğrenme alanının eğitsel tasarımıyla ilgili neler düşündükleri sorulmuş, öğretmenlerin öğrenme alanını içerik ve sunum açılarından değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde büyük çoğunluğunun içeriğin yeterli olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Öğretmenler “Kültür ve Miras” öğrenme alanında öğrencilere sunulan içeriğin bazı konularda son derece yüzeysel kalırken bazı konularda ise oldukça yoğun ve sıkıcı olduğundan söz etmişlerdir. İçeriğin sıkıcı ve öğrencide merak uyandırmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirterek bu durumun önüne geçilmesinde dikkat çekici, farklı ve çok sayıda etkinliğe yer verilmesinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. İçeriğin yetersizliğinden söz eden öğretmenlerin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“...Bazı konular yüzeysel geçilmiştir. Konularda anlatım yöntemi kullanılarak öğrenci merakını uyandıracak şekilde düzenlenmediğini, öğrencileri sıkıldığını, daha dikkat çekici etkinliklerin ve konu akışının olması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö1)

“...İçeriğin özellikle Milli Mücadele konusunda yoğun ve sıkıcı olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle öğrencide merak oluşturmuyor.” (Ö3)

“...Gelenek ve göreneklerimiz, dini ve milli bayramlarımız, misafirperverliğimiz işlenmiş olup yaşatılması için bir bağ oluşturulmaya çalışılmıştır. Ara başlıklar ve kısa açıklamalarla yapılabilir, konu bol etkinliklerle desteklenebilirdi.” (Ö5).

“...Milli bilinç oluşturulmaya çalışılmış fakat içerik sıkıcı olduğu için öğrencide merak uyandırmamaktadır.” (Ö8)

“...İçeriğin yeterli olmadığını çünkü geçmiş ile günümüz arasında yeterince bağ kuramadığını ve öğrenciler için soyut kaldığını düşünüyorum.” (Ö9)

“...İçerik hem kazanımlara hem de öğrenci seviyesine uygun değildir. Öğrencilerde öğrenme isteği ve merak uyandırma konusunda yetersizdir.” (Ö10)

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmı ise “Kültür ve Miras” öğrenme alanının içeriğinin yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler içeriğin yeterli olduğunu savunmakla birlikte görsel açıdan desteklenmesi gerektiğini de vurgu yapmışlardır. Bu noktada içeriğin yeterli olduğunu savunan öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir:

“...Aile tarihiyle başlayarak sözlü tarih araştırması yöntemi kullanması öğrencilerde araştırma isteği ve deneyimi sunarak keyifli bir başlangıç yapmaktadır. Sonrasında gelen geleneksel çocuk oyunları yaşanan dönemin özelliklerini, yaşam şartlarını anlamayı sağlarken bir anda keskin bir girişle Milli Mücadele konusuyla derin bir tarih bilgisine giriliyor. İçerik iyi olsa da son bölümde tarih konularının karşımıza çıkması içeriğin anlaşılmasını zorlaştırıyor.” (Ö2)

“...İçeriğin yeterli bir şekilde hazırlandığını, geçmişini öğrenme bilinci kazandırmak için uygun örneklerle desteklendiğini ancak görsellere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö4)

“...İçeriğin yeterli olduğunu ancak daha dikkat çekici olması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö6)

“...Geçmişte kullanılan araç ve gereçlerle, oynanan oyunlar, milli kültür öğelerimiz ve milli mücadele konularıyla içeriğin yeterli olduğunu, kazanımların görseller ve açıklamalarla desteklendiğini düşünüyorum.” (Ö7)

Öğretmenlere ikinci olarak, “Kültür ve Miras öğrenme alanını işlerken ders kitabı dışında başka kaynaklardan yararlanıyor musunuz? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşmeye katılan tüm öğretmenler ders kitabı dışında kaynaklardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler genel olarak internet üzerinden görseller ve diğer yazılı kaynaklardaki bilgi ve ölçme değerlendirme etkinlikleri ile konuyu pekiştirdiklerini vurgulamışlardır. Neden olarak da ders kitabının konuyu sıkıcı işlediğini ve yeterli olmadığını düşündüklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin bu soruyla ilgili görüşleri şöyledir:

“...Yararlanıyorum. Çünkü kazanımların tam olarak yerleşebilmesi için ders kitabı yeterli değil, konular, özellikle Milli Mücadele konusunda yüzeysel geçilmiş. Yeteri kadar etkinlik, soru ve test olduğunu düşünmüyorum.” (Ö1)

“...Farklı eğitim sitelerinden, yazılı kaynaklardan faydalaniyorum. Ders kitabı konu işlenişinde eksik kalıyor.” (Ö2)

“...Yararlanıyorum. Bazen daha fazla örnek ya da örnek olay verebilmek bazen de konu anlatımının yeterince ilgi uyandırmamasından daha fazla duyuya hitap eden kaynaklar tercih ediyorum.” (Ö3)

“...Kültür ve Miras öğrenme alanını işlerken diğer kaynaklardan yararlanıyorum. Çünkü kitaptaki bilgi ve görselleri yeterli görmüyorum.” (Ö4)

“...Görsel ve yazılı kaynaklardan faydalaniyorum. Bu kaynaklar konuyu daha da somutlaştırarak öğrenmeyi pekiştiriyor.” (Ö5)

“...Yararlanıyorum. Çünkü ders kitaplarında bilgilerin net olmaması öğrencinin anlamasını zorlaştırıyor. Ders kitabındaki etkinliklerin de yetersiz olmasından dolayı başka kaynaklardan faydalaniyorum.” (Ö6)

“...Yararlanıyorum. İnternet üzerinden konu ile ilgili video izletip sorular çözüyorum.” (Ö7)

“...İnternetten yararlanıyorum. Bazı konuları somut bir şekilde görmek akılda kalıcılığı arttırdığı için.” (Ö8)

“...Yararlanıyorum. Tek bir kaynağa bağlı kalmak öğrenmede yeterli olmuyor çünkü.” (Ö9)

“...Özellikle internetten faydalaniyorum. Çünkü görsel etkinlikler öğrenmede kalıcılığı sağlıyor.” (Ö10)

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler özellikle öğrencilerin gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak somut öğrenmenin daha önemli olduğu düşüncesiyle başta internet üzerinden olacak şekilde farklı kaynaklardan yararlandıklarını dile getirmektedirler. Farklı kaynaklardan yararlanmalarındaki en önemli nedenin ders kitabında yeteri kadar görsel ve etkinlik bulunmadığını düşünmeleridir.

4.2. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Görsel Tasarımına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerden ilkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanını görsel tasarım

açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bu açıdan yaptıkları değerlendirmeler sonucunda büyük çoğunluğunun öğrenme alanının görsel tasarımını yeterli ve uygun bulmadıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 2 tanesi ders kitabının yeterli ve uygun olduğunu, 3 tanesi uygun ancak yeterli olmadığını, 5 tanesi yeterli ve uygun olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerden hiçbiri ders kitabı tasarımının yeterli ancak uygun olmadığını düşünmemektedir. Öğretmenlerin görüşlerine genel olarak bakıldığında tasarımda kullanılan görsellerin öğrenci seviyesine uygun olduğunu ancak ilgi çekici olmadığını düşündükleri görülmektedir. Ders kitabındaki tasarımın yeterli ve uygun olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

“...Ders kitabında Kültür ve Miras öğrenme alanının tasarımının iyi olduğu düşünüyorum. Metin ve görsel uyumunun yeterli ve kullanılan görsellerin öğrenci seviyesine ve kazanımlara uygundur.” (Ö4)

“...Metindeki açıklamalar görsellerle destekleniyor. Görseller, öğrenci seviyesine uygun ve kazanımları desteklemektir.” (Ö7)

Ders kitabı tasarımının yeterli ve uygun olduğunu düşünen öğretmenler metinlerle görsellerin uyumlu ve kullanılan görsellerin hem konunun anlaşılmasında hem de kazanımların kalıcı olmasında yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ders kitabındaki tasarımın uygun ancak yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

“...Tasarım konusunda bazı bölümlerde görsel ve konu anlatımı olarak dengeli bir düzen varken bazı bölümlerde sadece yazıyla dolu sayfalar bulunuyor. Bu durum özellikle Milli Mücadele konusunda daha çok var. Görseller metinleri desteklediği ve anlaşılır kıldığı için uyumlu olduklarını düşünüyorum. Ancak özellikle Milli Mücadele konusunda daha açıklayıcı, o dönemin ve o dönemde yaşananların daha kolay anlaşılabilmesini kolaylaştıracak görseller eklenebilirdi.” (Ö2)

“...Kullanılan görseller öğrenci seviyesine uygun ancak konunun anlaşılabilmesi için yeterli değildir. Örnekler artırılarak daha ilgi çekici bir tasarım oluşturulabilir.” (Ö8)

“...Metinler karmaşık ve öğrenci seviyesinin üzerinde bir dil kullanılarak gereksiz uzatılmış. Kullanılan görseller öğrenci seviyesine uygun olsa da küçük ve çok az.” (Ö10)

Tasarımın uygun ancak yeterli olmadığını düşünen öğretmenler özellikle Milli Mücadele konusunda metinlerin uzun görsellerin konunun anlaşılmasında yeterli olmadığını düşündüklerini vurgulamaktadırlar. Ders kitabı tasarımının yeterli ve uygun olmadığını düşünen öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...Metinler yeterli görsel ile desteklenmemiş, yeterli olmadığı için de tasarımın uygun olmadığını düşünüyorum. Özellikle Milli Mücadele konusu ile ilgili daha çeşitli (Atatürk’ün Milli mücadele sürecinde izlediği yol bir harita üzerinde gösterilebilirdi) görsellerle desteklenebilirdi.” (Ö1)

“...Metin ve görsellerin ilgi çekici ve öğrenci seviyesine uygun olmadığını düşünüyorum. Özellikle Milli Mücadele konusunda yazı fazla, görsel az.” (Ö3)

“...İlgi çekici değil. Düz ve uzun anlatımlara yer verilmiş. Konunun anlaşılmasını zorlaştırıyor. Ana ve ara başlıklar, maddeler halinde sıralamalar yapılmamış ve yeteri kadar etkinliklere yer verilmemiş.” (Ö5)

“...Ders kitabı tasarımını yeterli ve öğrenci seviyesine uygun bulmuyorum. Tasarım yapılırken öğrencinin ilgisini çekebilecek görseller kullanılarak öğrenme desteklenebilir.” (Ö6)

“...Ders kitabındaki tasarım göze hitap etmiyor. Uzun ve sıkıcı açıklamalar bulunuyor. Görseller daha çeşitli ve güncel olmalıdır. Metinlerin uzun olması öğrencilerin kazanımları kavramasında etkili olmuyor.” (Ö9)

Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak ders kitabında konunun görsellerle daha fazla desteklenmesi gerektiğini, metinlerin uzun olduğunu bu yüzden öğrencilerin sıkılabildiğini düşündüklerini vurgulamaktadırlar.

4.3. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırmanın üçüncü alt probleminde öğretmenlerden ilköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendirilmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler bu açıdan incelendiğinde öğretmenlerden 3 tanesi ders kitabında kullanılan dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olduğunu, 2 tanesi dil ve anlatımın anlaşılır ancak sade olmadığını, 5 tanesi de dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olmadığını düşünmektedir. Ders kitabında kullanılan dil ve anlatımın sade ancak anlaşılır olmadığını düşünen öğretmen

bulunmamaktadır. Genel olarak öğretmen görüşlerine bakıldığında Kültür ve Miras öğrenme alanı anlatımında, ders kitabında ayrıntının çok olduğu, uzun anlatımların öğrencilerin sıkılmasına sebep olduğu, ilgi çekici olmadığı görüşü ağır basmaktadır. Ders kitabında kullanılan dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olduğunu savunan öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

“...Milli Mücadele konusu dışında dil ve anlatım yönünden öğrenciler açısından yeterli olduğunu düşünüyorum. Ancak Milli Mücadele konusunda öğrenciler için ağır bir dil kullanılıyor. Anlatımdan ziyade dil konuyu anlamayı zorlaştırıyor. Zaten öğrenciler için uzak ve anlaşılması zor olan bir dönem bu dil ile daha da anlaşılmaz hale geliyor.” (Ö2)

“...Kültür ve Miras öğrenme alanı dil ve anlatım yönünden sınıf seviyesine uygun ve anlaşılırdır.” (Ö4)

“...Dil ve anlatım çocukların anlayabileceği şekilde sadedir. Ancak anlatımda geçen yeni kelimelerin anlamları sayfanın altında açıklayıcı bir şekilde verilebilir.” (Ö7)

Kültür ve Miras öğrenme alanının ders kitabında sade ve anlaşılır bir dil ve anlatıma sahip olduğu görüşündeki öğretmenler özellikle anlamı bilinmeyen kelimelerle, Milli Mücadele konusunun daha açıklayıcı ve anlaşılabilir olabileceğini düşünmektedirler.

Dil ve anlatımın anlaşılır ancak sade olmadığını düşünen öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

“...Dil olarak herhangi bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Anlatım olarak ise daha farklı şekillerde konunun sunulabileceğini düşünüyorum. Mesela Atatürk’ün hayatı, okuduğu okullar, Milli Mücadele sürecinin başlangıcı gibi geniş kapsamlı ve önemli bir konu alt başlıklar halinde ayrı ayrı ele alınması gerekirken 1,5 sayfalık bir metne sığdırılmış.” (Ö1)

“...Dil ve anlatım anlaşılabilir seviyede fakat daha sade ve bilgiyi daha net verebilirdi. Bütün konular bir başlık altında verilmek istenmiş, ayrıntıya boğulmuş. Aradığın bilgiyi bulmak zor.” (Ö5)

Dil ve anlatımın anlaşılır ancak sade olmadığını düşünen öğretmenlere göre, ders kitabında konu anlatımı, uzun ve karmaşık bir şekilde yapılmıştır. Bu da öğrencilerin

konuya dikkatini çekmede ve konunun öğrenilmesinde eksikler oluşmasına neden olabilir.

Ders kitabında kullanılan dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olmadığını düşünen öğretmen görüşleri şöyledir:

“...Çok yoğun bir anlatım içeriyor. Öğrenci ilgi ve dikkatini çekmiyor.” (Ö3)

“...Kitabın dil ve anlatımı öğrencinin tek başına çalıştığında anlayabileceği düzeyde değil.” (Ö6)

“...Bu sınıf düzeyindeki öğrencilerde öğrenmenin kalıcı olması için ders kitabının görsellerle desteklenmesi gerekir.” (Ö8)

“...Dil, daha anlaşılır, anlatım ise daha kısa ve etkileyici olmalıdır.” (Ö9)

“...Kullanılan dil ve anlatım öğrenci seviyesinin üzerindedir.” (Ö10)

Dil ve anlatımın sade ve anlaşılabilir olmadığını düşünen öğretmenler, ders kitabındaki anlatımın uzun ve dikkat çekici olmadığını, kullanılan dilin ise öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu vurgulamaktadırlar.

4.4. Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşleri

Araştırmanın dördüncü alt problemünde öğretmenlerden ilkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanını ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan tüm öğretmenler bu soruya, ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin yetersiz ve az olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ölçme değerlendirme etkinlikleri ile ilgili görüşleri şöyledir:

“...Ders kitabında değerlendirme sadece ünite sonunda yapılıyor ve yeterli değil. Oysa her konunun sonunda ilgili etkinlikler, testler, bulmacalar ve en sonunda yine ünite değerlendirme testleri ve sınavları olsa daha etkili olurdu diye düşünüyorum.” (Ö1)

“...Açık uçlu sorular, çoktan seçmeli, eşleştirme ve boşluk doldurmadan oluşan 2 sayfalık ölçme değerlendirme etkinlikleri bulunmaktadır. Ancak farklı tarzda etkinliklerin ihtiyacı hissediliyor.” (Ö2)

“...Ders kitabındaki ölçme değerlendirme etkinlikleri yeterli olmadığı için farklı kaynaklardan ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapıyorum.” (Ö3)

“...Ders kitabını ölçme değerlendirme yönünden eksik buluyorum. Konularda biraz daha fazla tekrar ettiren etkinliklere yer verilebilir.” (Ö4)

“...Ders kitabındaki ölçme değerlendirme etkinliklerinin Kültür ve Miras öğrenme alanı için yeterli olduğunu düşünmüyorum.” (Ö5)

“...Ders kitabında bulunan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri yetersiz olduğu için başka kaynaklardan yararlanarak konuyu pekiştirmeye çalışıyorum.” (Ö6)

“...Ölçme ve değerlendirme soruları yetersiz. Konunun hemen sonunda kazanımı pekiştirici sorular olmalı. Sorular test ve boşluk doldurmadan çok düşünmeye ve araştırmaya yönelik olmalıdır.” (Ö7)

“...Ders kitabındaki ölçme değerlendirme etkinliklerinin yeterli olduğunu düşünmüyorum.” (Ö8)

“...Ölçme değerlendirme etkinlikleri yok denecek kadar azdır.” (Ö9)

“...Kazanım ve ünite sonu değerlendirmeleri kötü ve yetersiz. Bu yüzden başka kaynaklarla desteklenmesi gerekiyor.” (Ö10)

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin öğrenilenleri pekiştirmek için yetersiz olduğunu, öğrencileri meraklandırıp araştırma yapmaya özendirmediğini dile getirmektedirler. Bu sebeple öğretmenler, ölçme ve değerlendirme yapmak için başka kaynaklardan yararlandıklarını vurgulamaktadırlar.

4.5. “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Ele Alınış Biçimi

Araştırmanın bu bölümünde “Kültür ve Miras” öğrenme alanının ilkök 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında eğitsel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme değerlendirme boyutları açısından nasıl ele alındığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Ders kitabı kontrol listesi

		Yeterli	Kısmen	Yetersiz
M1	Ders kitabı öğretim programını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır.	✓		
M2	Kitapta öğrenme alanının kazanımlarına yeteri kadar yer verilmiştir.	✓		
M3	Kitapta öğrenme alanı, sınıf düzeyine uygun olacak şekilde hazırlanmıştır.		✓	
M4	Kitapta öğrenme alanı, öğrenciyi meraklandırarak sorgulama ve araştırma yapmaya istekli hale getirecek şekilde hazırlanmıştır.			✓
M5	Hacimsel anlamda öğrenme alanı ve konuları uygun bir şekilde işlenmiştir.	✓		
M6	Kazandırılmak istenen beceri ve değerler sınıf düzeyine uygun örnekler ile işlenmiştir.		✓	
M7	Öğrenme alanı işlenirken diğer derslerle ilişkilendirilebilmesine dikkat edilmiştir.			✓
M8	İçerik, bütünlük içerisinde günlük yaşamla ilişkili olacak şekildedir.		✓	
M9	İçerik, öğrencinin üst düzey düşünme becerilerini kullanmasına imkan verecek şekildedir.			✓
M10	Kullanılan görseller metinlerle uyumludur.		✓	
M11	Öğrenme alanı girişinde bulunan “Neler Öğreneceğiz?” sayfası öğrenciyi hedeften haberdar etmektedir.			✓
M12	Konularla ilgili hazırlık soruları öğrencinin merakını uyandırarak onu düşünmeye teşvik etmektedir.		✓	
M13	Kitap, öğrenme alanı işlenirken öğrencinin aktif rol oynamasına imkan vermektedir.			✓
M14	Kitapta, üst düzey düşünme becerilerini geliştirici öğretim yöntem ve teknikleri dikkate alınmıştır.			✓
M15	Öğrencinin bilgileri anlamlandırmasını sağlamaya yöneliktir.		✓	
M16	Öğrenme alanı sonunda konularla ilgili “Neler Öğrendiniz?” değerlendirme bölümü, hedeflenen beceri, değer ve bilgilerin yeteri kadar kazandırıldığını ölçmeye yöneliktir.			✓
M17	Kullanılan dil anlaşılırdır.		✓	
M18	İçerikte açık ve net ifadeler kullanılmaktadır.	✓		
M19	Öğrenme alanı içerisinde anlamı bilinmeyen sözcük, kavram ve terimlerin anlamı sözlükte bulunmaktadır.			✓
M20	Konu içerisinde pekiştirici soru ve etkinliklere yer verilmektedir.		✓	
M21	Türkçe doğru ve özenli kullanılmaktadır.	✓		
M22	Görseller sınıf seviyesine uygun ve anlaşılırdır.	✓		

4.5.1. Eğitsel Tasarım Boyutu Açısından İnceleme

Kültür, toplumdaki insanların yaparak, yaşayarak öğrendiği ile öğretip aktardığı her şeyden oluşan maddi ve manevi bir bütündür (Güvenç, 2002). Bu öğrenme alanı için öğretim programında 4 tane kazanım bulunmaktadır.

SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.

SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.

SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.

SB.4.2.4. Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar.

Bu 4 kazanımdan yola çıkarak ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı 4 başlık altında işlenmiştir:

- 1- Ailemin Tarihi
- 2- Milli Kültür Öğelerimiz
- 3- Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları
- 4- Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele

Her kazanımın farklı konu başlıkları altında işlenmesi M2 ile tutarlıdır. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında öğrencilere aktarılmak istenen estetik, vatanseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, aile birliğine önem verme, yardımseverlik, dayanışma, bağımsızlık, özgürlük ve sorumluluk değerleri dört konu başlığı altında işlenmiştir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında öğrencilere kazandırılmak istenen zaman ve kronoloji algılama, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, araştırma, eleştirel düşünme, empati, harita okuryazarlığı, problem çözme becerileri dört konu başlığı altında gözlemlenmiştir ancak M6 kısmen karşılanmıştır.

MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2012) 8. maddede ders kitapları içeriği ile ilgili;

1- Eğitim ve öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenme

2- Özelliğine göre bölüm, ünite ve temalar arasında hacimsel anlamda öğretim programının içeriğine uygun denge kurma

ifadeleri yer alır (MEB, 2012). Bu ifadeden yola çıkarak 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı toplamda 208 sayfadır ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanı 33. sayfada başlamış

60. sayfada bitmiştir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı değerlendirildiğinde sırasıyla M5 ve M1’de belirtildiği gibi konular ile kazanımlar arasında denge olduğu ve programda yer alan konuların ders kitabında tam olarak bulunduğu söylenebilir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı işlenirken diğer derslerle ilişki kurulmadığından M7 yetersiz kalmıştır.

Ders kitabında öğrenme alanının ilk sayfasına bakıldığında M10 ile kısmen uyumlu olan siyah beyaz çekilmiş geniş bir aile fotoğrafı görülmüştür. Ayrıca öğrencileri hedeften haberdar etmek amacıyla bu öğrenme alanında neler öğreneceklerini vurgulayan 5 cümle M11’i karşılamamıştır, M12’yi ise kısmen karşılamıştır.

Şekil 4.1. “Kültür ve Miras” öğrenme alanının girişindeki fotoğraf

Şekil 4.1.’e bakıldığında bu öğrenme alanında öğrencilere aileleri ve geçmişlerini öğrenecekleri izlenimi vermektedir. Bu da öğrenme alanının tamamını kapsayacak ve hissettirecek özellikte olmadığını göstermektedir.

4. sınıf SBDÖP’de “Kültür ve Miras” öğrenme alanının ilk kazanımı olan SB.4.2.1. “Ailemin Tarihi” konu başlığı altında ele alınmıştır. “Ailemin Tarihi”

konusu kitapta 33-37. sayfalar arasında işlenmiştir. Öncelikle öğrencilerin derse hazırlanmalarını sağlamak amacıyla bir tane ön soru sorulmuştur. Daha sonra aile kavramı, aile tarihi, sözlü tarih gibi kavramlar açıklanarak bazı örnek kaynak ve nesnelerin fotoğrafları eklenmiştir. Öğrenilenleri pekiştirmek için bir tane soru sorulmuş olması M20'yi kısmen yeterli kılmıştır. Konunun devamında sözlü tarih çalışması yapan bir öğrencinin olayı örnek olarak anlatılarak sözlü tarih çalışmasının aşamalarından bahsedilmiş ve nasıl kronolojik sıralama yapıldığı örneklendirilmiştir. Örnek olayın sonucunda sözlü tarih çalışması yapan öğrencinin aile geçmişine dair bulguları paylaşılmıştır. Konunun sonunda ise öğrencilere sözlü tarih çalışmasının soruları verilerek onlardan aile büyüklerinden biriyle bu çalışmayı yapmaları istenmesi M14 için yetersiz kalmıştır. Bu konuyla ilgili 13 tane örnek fotoğraf kullanılmıştır.

“Ailemin Tarihi” konusu işlenirken örnek olayın detaylı bir şekilde yazıldığı, bu yüzden konu sonunda verilen sözlü tarih çalışmasına sorularının verilmeyerek öğrencilerin bu örnek olaydan çıkarım yapmaları bu soruları kendilerinin bulmaları sağlanabilir. Hatta bunu sınıf içinde tüm öğrencilerin tartışarak bulmaları konuyu birlikte değerlendirmeleri öğrenmenin kalıcı olmasını kolaylaştıracaktır. Ailemin Tarihi konusunda aile köklerine dair örnek olay üzerinden aile geçmişine ait eşya, fotoğraf, yazılı belgeler ile örneklendirme yaparak ve sözlü tarih çalışması yaptırılarak aile birliğine önem verme değeri aktarılmaya çalışılmıştır. Aile geçmişine dair verilen örnekler arasında el dokuma halı ve radyo ile estetik değerini geliştirmek amaçlanmıştır. “Ailemin Tarihi” konusunda aile tarihini araştırmaları için sözlü tarih yöntemi önce örnek olay üzerinden açıklanmış ve siyah beyaz fotoğraflar, eski zamanlara ait nüfus kağıtları, karne ve eşyalarla örneklendirilmiş ve daha sonra sözlü tarih çalışması yapmaları istenmiştir. Burada amaç araştırma ve kanıt kullanma becerisi kazandırmak olsa da sözlü tarih yönteminde sorulacak soruların hazır bir şekilde öğrenciye sunulması M4 için yetersizdir ve öğrencilerin çıkarım yapmalarını engellediği düşünülmektedir.

Yapınız

Aile büyüklerinizden biriyle ailenizin tarihini yazmak amacıyla bir sözlü tarih çalışması yapınız. Çalışmanız sırasında aşağıdaki soruları kullanabilirsiniz.

- Nerede ve ne zaman doğdunuz?
- Kaç kardeşiniz var?
- Geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?
- Nerelerde oturdunuz?
- Soyadınız nereden geliyor?
- Hangi okulları bitirdiniz?
- Kiminle, ne zaman ve nerede evlendiniz?
- Kaç çocuğunuz oldu?
- Annem ve babam nerede ne zaman doğdu?
- Annemle babam nerede ve ne zaman evlendiler?

Şekil 4.2. Sözlü tarih yönteminde sorulacak sorular

Sayfa 36’da önemli olayların tarihlerinin sıralanması zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesine yöneliktir.

4. sınıf SBDÖP’de “Kültür ve Miras” öğrenme alanının ikinci kazanımı olan SB.4.2.2. “Milli Kültür Öğelerimiz” konu başlığı altında ele alınmıştır. “Milli Kültür Öğelerimiz” konusu 38-43. sayfalar arasında işlenmiştir. Öncelikle öğrencilere, derse hazırlaması için bir tane soru sorulmuştur. Millet kelimesini tanımlayarak ortak milli değerlerden bahsedilmiştir. Milli kültür öğeleri 6 fotoğrafla birlikte bir örnek olay üzerinden açıklanmıştır. Konu iki öğrencinin yaşadıkları şehirlerin kültür öğeleri ve şehirlerinde bulunan müze ve medreselerden örneklerle aktarılmıştır. Metin 6 görselle desteklenmiş ve bu görseller M22 için yeterlidir. Bayramların öneminden bahsedilip bir fotoğrafla örneklendirme yaparak ve iki soru sorarak konu bitirilmiştir. “Milli Kültür Öğelerimiz” konu başlığı millet, milli değerler ve milli kültür öğelerinin tanımlarını ve örneklerini vererek başlayıp sonrasında öğrencilerin evlerinden diğer şehirlerdeki milli kültür öğelerinin neler olduğuna dair örneklerle işlenmiştir. Bu aşamada öğretmenler sanal ortamlarda müze gezintileri yaparak ve fotoğraflarla örnekleri çoğaltıp öğrencilerin dünyalarını genişletebilirler. Milli Kültür Öğelerimiz konusunda el yapımı çeyiz sandığı ve çeyiz eşyaları, el dokuma halı, ipekli sırma işlemeli yelek, kahve değirmeni ve fincanı görselleri ile Isparta Etnografya Müzesi’nde bulunan bazı eşyaların fotoğrafları ile estetik değerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu görsellerin yanında ülkemize özgü gelenek ve göreneklerden bahsedilmiştir. Misafire kahve ikram etmek, çeyiz hazırlamak, sünnet ve düğün törenleri, dini bayramlarda yerine getirilen gelenekler ile tarihi bina, müzeler ve medreselerden bahsedilerek özellikle kültürel mirasa duyarlılık değerini kazandırmak

için çalışılmıştır. Milli Kültür ğelerimiz konusunda sayfa 38’de anlatılan örnek olayda kahvenin pazardan çekirdek olarak alınması ve evde değirmende çekilmesi, görsellerde verilen çeyiz sandığı, el dokuma halı gibi materyallerle bu gelenek ve göreneklerin eskiden de var olduğu ancak değişmiş bir şekilde devam ettiği vurgulanmaktadır. Burada da değişim ve srekliiliği algılama becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerden aile büyüklerinin koruyup sakladığı kıymetli nesnelerle ilgili bir araştırma çalışması yapmaları istenmiştir. Dini bayramlardan, bu bayramlarda el pmeden, hediyeleşmeden, dargınların barışmasından bahsedilerek empati becerisinin kazanılması amaçlanmıştır.

4. sınıf SBDÖP’de “Kültür ve Miras” ğrenme alanının üçüncü kazanımı olan SB.4.2.3. “Geçmişten Bugüne ocuk Oyunları” konu başlığı altında ele alınmıştır. “Geçmişten Bugüne ocuk Oyunları” konusu 44-48. sayfalar arasında işlenmiştir. Öğrencileri konuya hazırlamak için onlara hangi geleneksel ocuk oyunlarını bildikleri sorulmuştur. ocuk oyunlarının milli kültür öğelerinden olduğu ve bazılarının ortadan kalktığı bazılarının da zaman içinde değişime uğrayarak günümüze kadar geldiği belirtilmiştir. Bir ğrencinin araştırma yapıp babasına çocukken hangi oyunları oynadığını sorarak aldığı cevapları anlattığı bir örnek olay kullanılmıştır. Dalye, saklambaç ve aşık oyununa dair birer fotoğraf eklenerek nasıl oynandıkları anlatılmış olması M8 ile uyumludur. Öğrencilere hangi oyunu en fazla oynamak istedikleri sorularak yorumlama yapmaları sağlanmaya çalışılmıştır. 4 fotoğrafla örneklendirerek topaç çevirme oyununun nasıl yapıldığı açıklanmıştır. Burada ocuklara iki soru sorularak geçmiş ile günümüz ocuk oyunlarını karşılaştırmaları sağlanmıştır. Eskiden lkemizde oynanan oyunlarla günümüzde oynanan oyunların ve oyuncakların farklılıklarından bahsedilmiştir. Dn ve bugün başlığı altında geçmiş ve günümüze ait oyuncaklara örnekler verilmiştir. Son olarak aile büyüklerinden biriyle yapacakları bir araştırma konusu verilerek işleniş bitirilmiştir. Bu konu başlığı altında öğrencilerin aile büyüklerinin yanı sıra internetten de araştırma yapmaları sağlanabilir, çeşitli ocuk oyunlarını öğrenerek sınıf ortamında arkadaşlarıyla birlikte hatta teneffüs ve diğer derslerle ilişkilendirerek oynamalarını sağlamak geleneksel ocuk oyunlarının öğrencilere aktarımının daha iyi ve eğlenceli olmasına katkı sağlayacaktır. Geçmişte oynanan oyuncaklara verilen görseller de yine fabrika yapımı oyuncaklar yerine büyüklerimizden çocukluklarında kendilerinin ya da aile büyüklerinin yaptığı oyuncakları sunmak daha etkili olabilir. Bu durum çocuklarda kendi kendilerine

oyuncak tasarlama ve geliştirme fikri doğurabileceğinden öğrencilerin hem düşünme becerilerini hem de yaratıcılıklarını geliştirir. Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları konusunda dalye, aşık oyunu, saklambaç, topaç çevirme gibi oyunlar anlatılarak ve bunlarla ilgili görseller kullanılarak kültürel mirasa duyarlılık değeri üzerinde durulmuştur. Kültürel mirasa duyarlılık ile ilgili geçmişten günümüze değişen veya yok olan oyuncaklara da örnekler verilerek bugünkü oyuncaklarla karşılaştırmaları sağlanmıştır. Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları konusunda aile büyüklerinden ve çevrelerindeki diğer insanlardan çocukluklarında oynadıkları oyunları anlatmalarını isteyerek öğrencilerin araştırma yapmaları amaçlanmıştır. Geçmişte oynanan oyun ve oyuncakların günümüze ulaşamaması ya da değişerek ulaştığını göstermek için verilen örnekler ile değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazandırılmak istenmiştir.

4. sınıf SBDÖP’de “Kültür ve Miras” öğrenme alanının dördüncü kazanımı olan SB.4.2.4. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konu başlığı altında ele alınmıştır. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusu 49-58. sayfalar arasında işlenmiştir. Öğrencilere vatanımızı ve özgürlüğümüzü borçlu olduğumuz kahramanlar hakkında neler bildikleri sorularak onları konuya hazırlamak amaçlanmıştır. Türk milletinin işgalci devletler tarafından işgal edildiği ve Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlandığı vurgulanarak Mustafa Kemal Atatürk’ün orduda göreve başlamasından itibaren 1911 Trablusgarp Savaşı ve 1914-1918 1. Dünya Savaşı Çanakkale Cephesinde görev alıp “Anafartalar Kahramanı” olmasından bahsedilmiştir. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması ve sonuçlarına değinilmiştir. Bu anlaşmayla işgal edilen yerleri gösteren bir harita kullanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün “Geldikleri gibi giderler” sözü belirtilerek onun ülkenin kurtuluşuna olan inancı vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkmasıyla Milli Mücadele’nin başladığı buradan Havza ve Amasya Genelgeleri yayımlaması ve sonrasında Erzurum ve Sivas’ta kongreler düzenlenmesinden bahsedilmiştir. Bu kongrelerden sonra Mustafa Kemal Atatürk’ün Ankara’ya gelmesi, Büyük Millet Meclisi’ni açması ve başkan seçilmesinden bahsedilmiştir. Burada öğrencilere fikir yürütmeleri için Mustafa Kemal’in yerinde siz olsaydınız milli bilinci uyandırmak için neler yapardınız sorusu yöneltilmiştir.

Milli Mücadele dönemi Doğu, Güney ve Batı olmak üzere üç cepheye ayrılarak anlatılmıştır. Doğu Cephesi’nde kiminle savaşıldığından bahsedilerek Kazım Karabekir’in hayatı kısaca anlatılmıştır. Kazım Karabekir’in Doğu Cephesi’nde

imzaladığı antlaşma ile Erzurum ve Erzincan bölgelerinde özellikle çocuklarla ilgili yaptıklarına değinilmiştir ve devamında Kazım Karabekir'in kişilik özellikleri sorulmuştur. Güney Cephesi'nde hangi ülkelerle savaşıldığı, Kuvay-i Milliye birliklerinin kurulduğu anlatılmıştır. Güney Cephesi Tayyar Rahime Hanım, Sütçü İmam, Ali Saip Bey, Şahin Bey gibi kurtuluş mücadelesinde cesurca savaşan kişilerin hayatları anlatılarak aktarılmıştır. Bu aşamada öğrencilere Tayyar Rahime Hanım'a neler söylemek istedikleri, Ali Saip Bey'in kişilik özellikleri, Şahin Bey'in özellikleri de sorularak pekiştirme yapılmıştır. Batı Cephesi'nin İzmir'in işgali ile açıldığı ve Milli Mücadele'nin bu olayla başladığı belirtilmiştir. Bu cephede kahramanca mücadele eden Hasan Tahsin, Yörük Ali Efe, İsmet İnönü, Şerife Bacı ve Fevzi Paşa'nın hayat hikayelerinden ve savaşta yaptıklarından bahsedilmiştir. Şerife Bacı'dan bahsederken İstiklal Yolu'nu gösteren bir görsel kullanılmıştır. Batı Cephesi'nin sonunda öğrencilere Milli Mücadele'nin ülkemiz ve milletimiz için önemi hakkında görüşleri sorulmuştur ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Müzesi'nden alınan Büyük Taarruz'u gösteren resmi incelemeleri ve 5 tane soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele, "Kültür ve Miras" öğrenme alanının en yoğun ve uzun konusudur. Konuya girişte "Vatanımızı ve özgürlüğümüzü borçlu olduğumuz kahramanlar hakkında neler biliyorsunuz?" sorusu ile öğrencilerin vatanseverlik, özgürlük ve bağımsızlık değerlerine yönelik hazırbulunuşluklarını belirlemek amaçlanmıştır. "Ya istiklal ya ölüm!" ve "Geldikleri gibi giderler." sözleri ile M. Kemal Atatürk'ün bağımsızlığa verdiği önem vurgulanmıştır. M. Kemal ve arkadaşlarının milli bilinci oluşturmak için yaptıkları anlatılarak dayanışma, duyarlılık, vatanseverlik, yardımlaşma ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır. Sayfa 51'de Halide Edip Adıvar'ın "Türk'ün Ateşle İmtihanı" adlı kitabından alınan ve Kazım Karabekir'in yetim Türk çocukları için yaptıklarını anlatan metin ile sevgi, saygı ve dürüstlük değerlerinin önemi vurgulanmıştır.

“Kâzım Karabekir Paşa, anne babaları Erzurum ve Erzincan bölgelerinde öldürülen iki bin kadar yetim Türk çocuğunu evlat edinmişti. Bunlar, 4-14 yaş arasında çocuklardı. Kâzım Karabekir, çocukları özellikle birer sanat ve meslek sahibi olacak şekilde yetiştiriyordu. Bunlardan bazıları gayet iyi marangozluk öğrenmişti. Güzel resim çizmeyi, çocukça fakat sanatkârca oymalar yapmayı biliyorlardı.

Kâzım Paşa, ceza usulünü kaldırmıştı. Bununla birlikte çocukların kişiliklerinin serbestçe gelişmesini önlemeyecek bir disiplin kurmuştu. Kötü hareketi görülen çocuğu karşısına alıp onunla tek başına konuşurdu. “Paşa Baba”nın bir kenara çekip öğüt verdiği çocuğun bir daha kötü bir şey yaptığı olmazdı.

Çocuklarda en çok göze çarpan şey dürüstlük, doğru sözlülüktü. Bu özellikleri öğütlerle değil içinde yaşadıkları çevreden, havadan almaktaydılar.”⁽²⁾

Şekil 4.3. Kazım Karabekir’in yetim Türk çocukları için yaptıklarını anlatan metin

Güney Cephesi’nde Türk milletinin kendi gayretiyle bir araya gelerek kurdukları Kuvayi Milliye birliklerinden bahsedilerek vatanseverlik, dayanışma, yardımseverlik değerleri aktarılmaya çalışılmıştır. Kurtuluş mücadelesinde erkeklerin yanı sıra kadınların da ellerinden geleni yaptıkları, Rahime Hanım, Şerife Bacı gibi cesur Türk kadınlarının hayatlarından kesitler vererek eşitlik ve yardımseverlik değerleri işlenmiştir. Mustafa Kemal, Hasan Tahsin, Yörük Ali Efe, İsmet İnönü, Fevzi Paşa, Şahin Bey, Ali Saip Bey, Sütçü İmam ve Kazım Karabekir’in Milli Mücadelede yaptıkları kahramanlıklar anlatılarak sorumluluk ve duyarlılık değerleri örneklendirilmiştir. Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele, “Kültür ve Miras” öğrenme alanında aktarılmak istenen değerlerin en çok örneklendiği ve vurgulandığı konudur. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında değerler tek başlarına ya da birbirleri ile ilişkili olacak şekilde ele alınmışlardır. Bir Kahramanlık Destanı Milli Mücadele konusunda Mondros Ateşkes Antlaşması’na göre işgal edilen yerler ve İstiklal Yolu’nu gösteren haritalar verilerek harita okur yazarlığı becerisi kazandırılması amaçlanmıştır. Sayfa 50’de “Mustafa Kemal’in yerinde siz olsaydınız milli bilinci uyandırmak amacıyla neler yapardınız?” sorusuyla öğrencilere empati becerisi kazandırılmak istenmiştir. Milli Mücadele konusu Güney, Batı ve Doğu Cephesi olarak üçe ayrıldığı için kronolojik sıralama yapılması mümkün olmamaktadır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında kazandırılmak istenen becerilerden en çok araştırma, değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin vurgulandığı gözlemlenmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ders kitabında 27 sayfa ayrılmıştır. Ailemin Tarihi 4, Milli Kültür Öğelerimiz 5, Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları 4, Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele 12 ve değerlendirme 2 sayfa olarak ele alınmıştır. En çok bilgi içeren en uzun süre ayrılan konu Milli Mücadele konusudur. Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait E-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları’nda, “3.1.1. İçeriğin dağılımı ünite bazında dengeli olmalıdır.” kriterine uygun olarak konuların dağılımının yapıldığı görülmüştür. İçerik, kazanımları karşılama da öğrencileri derse hazırlamada, ön bilgileri harekete geçirmede ve öğrencinin merakını uyandırmada yeterli bulunmamaktadır. İçerikteki bilgiler bilimseldir ancak diğer derslerle ilişkilendirme yapmaya olanak vermediği görülmektedir. Özellikle Milli Mücadele konusunun işlenişinde öğrencinin sınıf seviyesine göre fazla uzun anlatım yapıldığı görülmektedir. Bu uzun metinleri destekleyecek yeterince görsel kullanılmamıştır. İçerik hacimsel anlamda uygun bir şekilde işlenirken, öğretim programında kazandırılmak istenen değer ve becerilere ulaşmada yetersizdir. İçerikte kullanılan dil anlaşılır olmasına rağmen bazı konularda öğrenci seviyesinin üzerine çıkması M3’ün yeterliliğini azaltmaktadır. Özellikle Milli Mücadele konusunda bazı kavramlar öğrencilerin anlaması için zor olabilir. Bu kavramların ne işlenişte ne de sözlük bölümünde anlamları verilmemiştir. Konu işleniş genel olarak, bir hazırlık sorusu ve konu anlatımı şeklinde olduğu için öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamadığından M9 için yetersizdir. Öğrencilerin merakını uyandıracak, ilgi çekecek ve onları araştırma yapmaya sevk edecek, aktif bir şekilde sürece dahil olmasına imkan sağlayacak herhangi bir sorunun ya da etkinliğin bulunmaması M13’ü yetersiz kılmıştır.

4.5.2. Görsel Tasarım Boyutu Açısından İnceleme

Ders kitabında öğrenme alanı başlangıcında kullanılan görsel, öğrencileri hedeften haberdar edecek, öğrenme alanı ile ilgili ipucu verecek kapsama sahip değildir. İçerikte kullanılan görsellerin öğrenci seviyesine ve kazanımlara uygun olsa da öğrencilerin dikkatini çekecek, konuyu anlamalarına yardım edecek ve öğrenmenin kalıcı olmasına destek olacak nitelikte olmadığı düşünülmektedir. Görseller, metinlerle uyumludur ancak görsellerde çeşitlilik olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.6. “Milli Kültür Ögelerimiz” konusunda müze ve medrese fotoğrafları

Çeşitli renklerde boyanmış aşıklar

Şekil 4.7. “Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları” konusunda geleneksel çocuk oyunlarına örnek verilen görseller

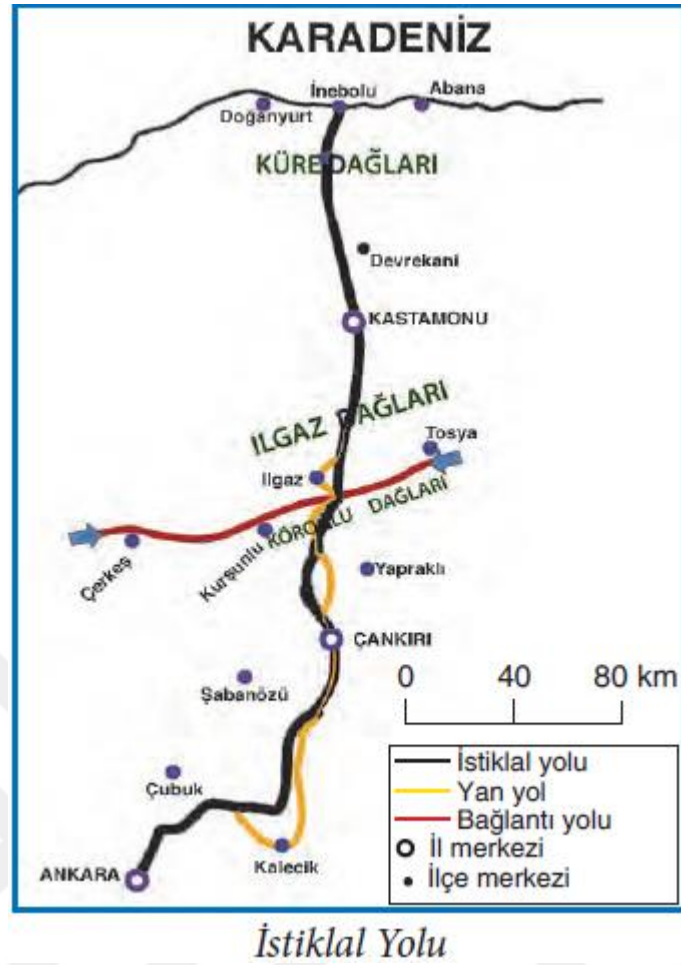
Şekil 4.8. “Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları” konusunda geçmiş ve günümüzdeki oyuncaklara verilen örnekler

Şekil 4.9. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda Mondros Ateşkes Anlaşması ile işgal edilen yerleri gösteren harita

Şekil 4.10. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda cephelerde örnek gösterilen kahramanlardan bazılarının görselleri

Şekil 4.11. “Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusunda Batı Cephesi’nde bahsedilen İstiklal Yolu

Kültür ve Miras öğrenme alanı için kullanılan görsellerin bir kısmı yukarıdaki gibidir. Görsellerin genel olarak birbirine benzediği, öğrencinin dikkatini çekecek şekilde olmadığı görülmektedir. Görseller anlaşılır ancak dikkat çekici değildir.

4.5.3. Dil ve Anlatım Boyutu Açısından İnceleme

Ders kitabında, Kültür ve Miras öğrenme alanı anlatımında kullanılan dil öğrenci seviyesine uygundur ancak anlatım uzun olduğu için öğrencinin dikkatinin dağılması, konunun ders saati içinde yetişmemesi gibi durumlar söz konusu olabileceğinden öğrenmenin merak uyandırıcı ve kalıcı olması zor olacaktır. Anlatımı ara başlıklar ile destekleyip konunun daha anlaşılır ve net olması sağlanabilir. Ders kitabının işleniş sürecini anlatım yöntemi ile yapması öğrencilerin sürece aktif bir şekilde dahil olmasına imkan vermeyeceği görülmektedir. Özellikle Milli Mücadele konusunda metinlerin uzun ve bilgilerin yoğun olduğu düşünülmektedir. Bu konu başlığı altında okul öncesi dönemden başlanarak milli bayramlar başta olmak üzere özellikle Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerinde uygulanan Milli Mücadele konusu ele alınmıştır. Ancak

daha önce yüzeysel anlatılan bu konu ilk defa bu kadar detaylı olarak aktarılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple “işgalci, itilaf, istiklal, cephe, müfreze” gibi kavramların öğrencilere konu öncesinde veya işleniş süreci içerisinde açıklanması, cepheleri ve Trablusgarp gibi yerlerin Türkiye’ye göre konumlarını gösteren haritaların olması konunun, daha somutlaştırılmış olmasını sağlayacağı için, daha kolay algılanmasına yardımcı olacaktır.

Konu işlenirken kullanılan Türkçe’nin doğru ve özenli olması M18 ve M21’i destekler. Kullanılan dilin genel anlamda anlaşılır olması M17’yi kısmen destekler. Özellikle Milli Mücadele konusunda kullanılan bazı kavramlar öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmasını zorlaştırdığı için M15 tam olarak karşılanamamıştır. Öğrenme alanı içerisinde anlamı bilinmeyen “müfreze, itilaf” gibi bazı kelimelerin anlamları ne öğrenme alanı içerisinde ne de sözlükte verilmediği için M19 yetersiz kalmıştır.

<http://sahinbey.meb.gov.tr/www/sahinbey-hakkinda/icerik/5> (30.01.2018)
adresinden alıntı yapılarak Güney Cephesi kahramanlarından Şahin Bey’in Fransız komutana yazdığı mektup ile vatan sevgisinin, özgürlüğün ne kadar önemli olduğu vurgulanırken orijinal metinlere müdahale edilmediği ve bilginin kaynağının sayfa içerisinde paylaşıldığı görülmektedir.

Şahin Bey kendisinden Antep yolunu açmasını isteyen Fransız Komutanlığına şu mektubu yazmıştır:

“Kirli ayaklarınızın bastığı şu toprakların her zerresinde Türk kanı vardır. Her bucağında bir atanın mezarı vardır. Eski zamanlardan beri Türkler bu topraklarda yaşamaktadır. Türk bu topraklara, bu topraklar da Türk’e ısındı, kaydı. Sadece siz değil bütün dünya bir araya gelse bizi bu topraklardan ayıramaz. Sonra sen, Türk esir yaşamaz, diye duymadın mı? Namus ve hürriyeti için ölüme atılmak bize, ağustos ayı sıcağında soğuk su içmekten daha tatlı gelir. Sizler canı kıymetli insanlarsınız. Bize çatmayınız. Bir gün evvel topraklarımızdan savuşup gidiniz. Yoksa kıyarız canınıza.” (2)

Şekil 4.12. Şahin Bey’in Fransız komutana yazdığı mektup

4.5.4. Ölçme Değerlendirme Etkinlikleri Boyutu Açısından İnceleme

Eğitim öğretim faaliyetlerini verimli hale getirmek, öğrencilerin hedeflenen kazanımlara daha kolay ulaşmalarını sağlamak ve kazanımlara ulaşma seviyesini belirleyerek süreci yönlendirebilmek için konu işleniş sırasında ve tema sonu değerlendirme çalışmalarının aşağıdaki gibi ölçme değerlendirme genel amaçlarını dikkate alarak ilerlemek gerekir:

- Öğrencilerin bireysel farklılıklarından haberdar olarak.
- Gelecek konuları göz önünde bulundurarak süreci planlamak ve sürece yön vermek.
- Öğrencilerin anlamada güçlük çekebileceği alanları ve zayıf yönlerini tespit edebilmek.
- Öğrencilerin anladıkları ve yapabildikleri şeyleri keşfetmelerine yardımcı olmak.
- Öğrencilerin gelişim seviyelerini ve başarılarını belirlemek.
- Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfederek ona göre yönlendirmek (Göçer, 2008)

Ders kitabında konunun hazırlık aşamasından “Neler Öğrendik?” bölümüne kadar öğrencilere düşündürücü sorular sorulmadığı sadece ne kadar bilgi verildiyse ona yönelik değerlendirme yapılması M16 için yetersizdir. Ezbere yönlendiren bir yöntem kullanıldığı düşünülmektedir. Özellikle Milli Mücadele konusunda olaylar ve tarih bilgilerinin sorgulanması bu durumu pekiştirmektedir. “Neler Öğrendik?” bölümünde öğrenme alanında öğrenilenlerin değerlendirmesi yapılmıştır. 59-60. sayfalarda yapılan bu değerlendirmede boşluk doldurma, doğru-yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular sorulmuştur. Sorular içerik olarak incelendiğinde, kitapta vurgulanan noktalara yönelik olup, kazanımları genel olarak kapsamış olduğu gözlemlenmiştir. Tarih konuları ele alınırken savaş anlaşma tarihinden ziyade toplumsal tarih işlenmelidir (Şahin ve Küçükahmet, 2001). Ancak içerikte savaş ve anlaşma tarihleri verilmiş bununla birlikte değerlendirme bölümünde eşleştirme kısmında savaş ve anlaşma isimleri ve tarihleri eşleştirmesi istenmiştir. Bu da anlayarak değil ezberleyerek öğrenmeye teşvik etmektedir.

Kültür ve Miras öğrenme alanında yapılan ölçme değerlendirme etkinlikleri hedeflenen beceri, değer ve bilgilerin yeteri kadar kazandırıldığını ölçmek için yeterli görülmemiştir. Konuya hazırlık için kullanılan sadece birer soru olması öğrencilerin konuya ısınmaları ve hazırlanmaları için yeterli değildir. Her konu sonunda bir soru ile konu ölçülmeye çalışılmış ancak yeterli olmadığı düşünülmektedir. Konu sonlarında daha çeşitli soru ve etkinlik tarzları ile daha eğlenceli ve kapsayıcı olunabilir. Ünite sonunda çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma ve açık uçlu sorulardan oluşan 2 sayfalık bir değerlendirme bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde

özellikle Milli Mücadele konusu ile ilgili tarih olay eşleştirmesi öğrenciyi ezberleyerek öğrenmeye yöneltebilir.

5. SONUÇ

Bu bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara göre uygun olacağı düşünülen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu çalışmada ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanının öğretmen görüşleri alınarak ders kitabında nasıl ele alındığı incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan literatür taramasında ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanını hem öğretmen görüşü hem de ders kitabı açısından inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Cantürk, 2020; May, 2019; Taş, 2007; Tekkök, 2019; Tosun, 2019) bu nedenle ilkokul 4. sınıf düzeyinde yapılan bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında 4. sınıf okutan 10 öğretmenin ders kitabı ile ilgili görüşleri de alınarak yapılmıştır ve aynı zamanda geliştirilen kontrol çizelgesi ile de desteklenmiştir.

Öğretmenlerin ilk olarak Kültür ve Miras öğrenme alanını eğitsel tasarım olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin çoğu eğitsel tasarımın yeterli olmadığını belirtmiştir. Eğitsel tasarımın yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin, anlatımın uzun olduğunu ve öğrencilerin dikkatini çekmediğini düşündükleri görülmüştür. Öğretmenler genellikle eğitsel tasarımın öğrenciyi sıktığını, merakını canlandırmadığını bu yüzden de öğrenmenin zorlaştığını vurgulamışlardır. Nitekim, etkili bir ders kitabı; öğrencinin kendi kendine öğrenmesi için fırsatlar sunabilmelidir. Bu tür bir kitap öğrenciyi motive eder. Kitap, olabildiğince somut, zevkli, ilgi çekici olmalıdır. Örnekler ve örnek olaylar, renkli ve resimli problemler, bilmece, alıştırma ve tekrarlar içermelidir (Halis, 2002). Ulusoy (2009) çalışmasında, ders kitaplarının zenginleştirilmesi, kitaplarda kullanılan yöntem ve tekniklerin çoğaltılması, öğrenci düzeyine uygun öğrenmelerin sağlanması için çeşitliliğin artırılmasının önemli olduğunu tespit etmiştir. Kulalı (2019) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerin dikkat çekici olmadığını ve öğrencilerin konuyu anlamada zorlandıkları görüşüne ulaşmıştır. Ada (2020), Sosyal Bilgiler dersinde etkinliklerin ve yöntemlerin çeşitlendirilmesinin önemli olduğu gözlemlemiştir. Bu çalışmada da bu görüşleri destekleyen bir sonuca ulaşılmıştır. Öğretmenlerin tümü ders kitabı dışında başta internet olmak üzere farklı yazılı kaynaklardan da yararlandıklarını söylemişlerdir. Özellikle çeşitli görseller ve ölçme

değerlendirme etkinlikleri açısından ders kitabı dışında kaynakların kazanımların yerleşmesinde katkısının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tosun (2019) yaptığı çalışmada, öğretmen ve öğretmen adaylarının “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili, öncesinde hazırlık yapıp farklı kaynaklardan yararlandıklarını belirtmiştir. Bu çalışmada da öğretmenlerin tümü bu sonucu destekleyecek görüş belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 2 tanesi ders kitabı tasarımının yeterli ve uygun olduğunu, 3 tanesi tasarımın uygun ancak yeterli olmadığını, 5 tanesi ise ders kitabı tasarımının yeterli ve uygun olmadığını düşünmektedirler. Öğretmenler genel olarak tasarımın öğrenci seviyesine uygun olduğunu ancak öğrenci dikkatini çekecek nitelikte olmadığını, metinlerin uzun ve sıkıcı olduğunu özellikle Milli Mücadele konusunda konu anlatımının uzun olmasının öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu, somut işlemler döneminde olan öğrenciler için konuyu destekleyici yeterli görsellerin bulunmadığını belirtmişlerdir. Saltık (2018) çalışmasında, Türkçe ders kitaplarında uzun, öğrencinin ilgisini çekmeyen, yaşamla bütünleşmeyen metinler yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Bir ders kitabı, eğitim programında yer alan hedef, içerik ve kazanımları vermesinin yanında öğrencide derse karşı bir istek ve merak oluşturmalıdır (Tunç ve Tuğluoğlu, 2013). Sosyal Bilgiler ders kitabı öğrencide merak uyandıracak yeterli görsele yer vermemiştir.

Öğretmenlerden 3 tanesi ders kitabında Kültür ve Miras öğrenme alanında kullanılan dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olduğunu, 2 tanesi anlaşılır ancak sade olmadığını, 5 tanesi ise kullanılan dil ve anlatımın sade ve anlaşılır olmadığını düşündükleri belirlenmiştir. Ders kitabında çok fazla ayrıntının olduğunu bu durumun öğrencilerin sıkılmasına neden olduğunu vurgulamışlardır. Cantürk (2020) yaptığı çalışmada, 6 Sosyal Bilgiler öğretmenin Kültür ve Miras öğrenme alanında anlatımın soyut ve yoğun olduğunu bu yüzden diğer ünitelere göre amaçlara ulaşmada zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da özellikle Milli Mücadele konusunun anlatımını öğrenci için uzak bir dönem olmasından kaynaklı soyut olması, öğrencilerin kazanmasında zorluklar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler derslerinde geçen; “hak”, “demokrasi”, “özgürlük” ve “kültür” gibi kavramlar çoğunlukla birer cümle ile açıklanarak geçirilmiştir. Bu kavramların soyut olması öğrenmenin zorlaşmasına neden olmaktadır (Yapıcı, 2004). Bu çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır.

Son olarak öğretmenler, ders kitabını ölçme ve değerlendirme açısından değerlendirmişlerdir ve tümü, etkinliklerin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Ölçme değerlendirmenin sadece ünite sonunda yapıldığını bunun da konuyu pekiştirmede eksik kaldığını bu sebepten farklı kaynaklardan çeşitli ölçme değerlendirme etkinliklerinden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme boyutu incelendiğinde, bilişsel alanın bilgi ve kavrama basamağındaki soruların çoğunluğu oluşturduğu, uygulama basamağındaki soruların çok az sayıda olduğu ve duyuşsal-psiko-motor davranışlarla ilgili soruların az olduğu sonucuna varılmıştır (Şimşek, 2001). Ayrıca son zamanlarda okullarda ders kitaplarının yerini test kitaplarının aldığı, ders kitaplarının öğrenciler tarafından; ödev yapmak, derslerde konuyu takip etmek gibi durumlarda kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Akınoğlu vd., 2002; Arseven, 2003).

2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kazandırılmak istenen 18 tane değer ve 27 tane beceri bulunmaktadır. Değerlerin, öğrencilere konular içerisinde örtük bir şekilde aktarılması gerektiği belirtilmiştir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanında öğrencilere; vatanseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, aile birliğine önem verme, estetik, bağımsızlık, dayanışma, özgürlük, sorumluluk, yardımlaşma değerleri ile zaman ve kronoloji algılama, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, araştırma, empati, iş birliği, harita okuryazarlığı becerilerini kazandırmak amaçlanmıştır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında en çok vatanseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, bağımsızlık ve dayanışma değerleriyle araştırma, empati ve değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin vurgulandığı gözlemlenmiştir.

Ders kitabına bakıldığında “Kültür ve Miras” öğrenme alanının 208 sayfa içinde 33-60. sayfalar arasında işlendiği görülmüştür. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 20.03.2018 tarih ve 6410086 sayılı “Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait E-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları” kabulünde “3.1.1. İçeriğin dağılımı ünite bazında dengeli olmalıdır (TTKB, 2019).” kriterine göre “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ayrılan sayfa sayısının ideal olduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanı ders kitabında,

1-Ailemin Tarihi

2- Milli Kültür Öğelerimiz

3-Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları

4- Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele

her biri bir kazanıma karşılık gelecek şekilde konu başlıklarına ayrılmıştır. Bu durum öğretmenin konulara daha hakim olmasını ve uygulamayı daha kolay organize etmesini sağlamaktadır. Ailemin Tarihi, Milli Kültür Öğelerimiz ve Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları konu başlıklarına ortalama 4-5 sayfa yer verilirken Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele konu başlığına 9 sayfa ayrılmıştır. Milli mücadele konusunun daha yoğun ve geniş kapsamlı olmasından kaynaklı olarak daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Öğrenme alanına başlarken her bir kazanıma karşılık gelecek şekilde öğrencileri hedeften haberdar etmek için 4 tane soru sorulmuş ve altına siyah beyaz geniş bir aile fotoğrafı eklenmiştir. Bu fotoğraf öğrenciye burada ailesi ve aile geçmişi hakkında öğrenme sağlayacağı izlenimi bırakmaktadır. Bu durum da kullanılan görselin öğrenme alanının tamamına hitap etmek ve öğrenme alanını kapsamakta yetersiz olmasına neden olmaktadır.

Her konu başlığının girişinde öğrenciyi derse hazırlamak için birer tane soru yöneltilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2019'da yayımladığı ders kitaplarında olması gereken "3.2.4. Konuya hazırlayıcı sorulara yer verilmelidir." kriteri bulunmaktadır. Burada öğrencilerin önceki bilgileri hatırlamaları, yeni konuya çerçeve olacak soruların sorulması gerektiği vurgulanmıştır. Kaptan çalışmasında, ders kitaplarında, konu ya da ünite başlangıcında öğrencilerin dikkat ve ilgisini o konuya çekmek, onları istekli kılarak hazırlamak, ünite sürerken davranışın kazandırılması aşamasındaki öğrenme yaşantılarını sunmak ve ünite sonunda kontrolü ve pekiştirmeyi sağlamak amaçlarıyla öğrencinin gözlem, deney ve araştırma yapmasına ve belli sonuçlara kendi kendine ulaşmasına fırsat verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Kaptan, 1999). Ancak 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında her konu başlığı için sadece bir tane hazırlık sorusunun bulunması bu kriter için yetersiz kalmaktadır.

Konular genelde kısaca bir anlatım, örnek olay ya da kısa biyografilerin üzerinden işlenmiştir. Biyografilerde, kahramanların kişilik özelliklerine vurgu yapılmaya çalışılmıştır. Genelde örnek bazı fotoğraflar, bir tane Türkiye haritası ve bir

tane de İstiklal Yolu'nu gösteren görsel kullanılmıştır. Konu bitimlerinde bir ya da iki tane soru sorarak öğrencilerin konuyu pekiştirmeleri amaçlanmıştır.

Ailemin Tarihi konusu işlenirken sözlü tarih çalışmasının aşamaları örnek olay üzerinden gösterilmiş nasıl kronolojik sıra yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu örnekten sonra sözlü tarih çalışmasının aşamaları verilmiş konu sonunda da sözlü tarih çalışması yapmaları için sorular yazılmıştır. Eğitimin amacı, düşünen, analiz edebilen bireyler yetiştirmek olduğu için soruların verilmesi bu amaçlara uygun görülmemiştir. Öğrencilerin kendilerinin ya da arkadaşları ile birlikte tartışarak bu soruları yapılandırmalarına olanak sağlamak daha doğru olacaktır.

Milli Kültür Öğelerimiz konusu öncelikle millet ve milli değer ne olduğunu belirterek başlamış ve önce evlerde yani yakın çevrelerinde görüp ulaşabilecekleri örneklerden daha sonra müzelerde yer alan örnekler ile kültürü yansıtan mimari eserlerden bahsedilmiştir. Milli kültürü yansıtan çeyiz sandığı, kahve değirmeni, el dokuması halı gibi evlerimizde bulunabilecek örneklerden başlanıp, müzelere ve oradan da mimari eserlere değinilmiştir. Bu konuda yakından uzağa düşüncesi dikkate alınmış ve öğrencilere adım adım anlatılmıştır. Bu konuda çeşitliliği arttırmak önemli olduğundan öğretmenler teknoloji üzerinden örnekleri çoğaltıp özellikle sanal müze gezileri yaparak öğrencilerin çok fazla örneği görmesine destek olmalıdırlar. Bayramların kültürümüz için ne kadar önemli olduğunun vurgulaması öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin aktarımını kolaylaştırmaktadır.

Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları konusunda araştırma yapan bir çocuk üzerinden konuya başlanmış ve dalye, saklambaç, aşık oyunu ile topaç çevirmeden bahsedilmiştir. Burada öğrencilerden aile büyüklerinin çocukken oynadığı oyunları araştırıp öğrenmeleri ve arkadaşlarına uygulamalı bir şekilde anlatmaları istenebilir. Günümüzde oynanan oyunlarla karşılaştırma yapıp benzerlik ve farklılıklarını bulmaları sağlanabilir. Bu sayede öğrencilerin araştırma ve değişim ve sürekliliği algılama becerileri gelişmiş olur. Konunun devamında geçmişteki ve günümüzdeki oyuncaklara örnekler verilmiş ancak burada verilen örnekler günümüzde de oynanan sallanan at, minibüs ve tahtadan çocuk figürleri geçmiş zamanı pek yansıtmamaktadır. Bunun yerine büyüklerimizin anlattığı gibi kendi yaptıkları direksiyondan araba, kumaşlardan dikilmiş bebek, top gibi örnekler daha gerçekçi olabilir.

Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele konusu öğrenme alanının en uzun kısmıdır. Uzun bir süreci aktarmaya çalışan konu, Mustafa Kemal Atatürk'ün ve milli

m¼cadelede önc¼l¼k eden kişilerin hayatlarından ve yaptıklarından örnekler vererek süreç anlatılmaya çalışılmıştır. Öğrenciler için yeni kavram, isim ve tarihlerin yoğun olması ve konunun öğrencilerin gelişim düzeyi için somutlaştırılmasının kolay olmaması aktarımın ve işlenişin zor olmasına neden olmaktadır. Milli Mücadele döneminin Doğu, Güney ve Batı olmak üzere üçe ayrılarak anlatılması kronolojik sıralama yapmayı güçleştirmektedir. May (2019) çalışmasında, Sosyal Bilgiler ders kitabında konular işlenirken kronolojik sıralamanın bozulduğu sonucuna ulaşmıştır.

“Neler Öğrendiniz?” değerlendirme kısmında 7 tane boşluk doldurma, 10 tane doğru-yanlış, 8 tane olay ve tarih eşleştirmesi, 4 tane çoktan seçmeli test ve 2 tane açık uçlu soru sorulduğu gör¼lm¼şt¼r. Değerlendirme sorularında yöneltilen soruların büyük bir çoğunluğunun konu işlenirken verilmiş olması, cevaba doğrudan ulaşılabilmesi öğrencileri ezbere yöneltmektedir bu nedenle kitabın hem anlatım hem de ölçme değerlendirme süreçlerinde geleneksel eğitim yaklaşımına uygun olarak hazırlandığı, 2018 SBDÖP’de hedeflenen kazanım, değer ve becerileri kazandırmada yeterli olmadığı düşün¼lmektedir. Ders kitabının, öğrencileri düşünmeye sevk edecek, konuyu ezberlemelerini engelleyecek nitelikte ödevler ve sorular sorması gerekmektedir (Kanlı, 2004). Ders kitapları bilgiyi doğrudan aktaran değil, öğrencinin yapılandırmasına yardımcı nitelikte olmalıdır (Ocak ve Yurtseven, 2009). ”3.2.7. soruların cevapları, cevap anahtarı bölümünde verilmelidir (TTKB, 2019).” kriterinden yola çıkarak bakıldığında kitabın 198. sayfasında değerlendirme sorularının cevaplarının verildiği gör¼lmektedir. Öğrencilerin kendini değerlendirmesi için kitapta yer alan soruların cevap anahtarları, kitabın son bölümünde uygun bir yere konulmalıdır (Karamustafaoğlu ve Üst¼n, 2005).

TTKB (2019) “3.1.14. Sözl¼k; içerikte bulunan ve anlamı bilinmeyen sözc¼k, sözc¼k grubu, kavram ve terimlerden oluşmalıdır.” ile “3.1.15. Sözl¼k; içerikte bulunan sözc¼k, sözc¼k grubu, kavram ve terimlerin anlamını tam ve doğru olarak vermelidir.” kriterlerine göre kitabın 199-201. sayfaları “sözl¼k” olarak ayrılmıştır. Ancak bulgularda da değinildiği gibi “cephe, itilaf, müfreze, istiklal” gibi kavramların anlamları sözl¼kte verilmemiştir. Gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu kelimeler öğrenciler için soyut olabilmekte ve konunun anlaşılmasını zorlaştırabilmektedir.

5.2. Öneriler

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanı, öğretmen görüşü ve ders kitabı açısından incelendiğinde ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmada, ders kitabı eğitsel tasarım açısından incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğu içeriği yetersiz, sunumu uzun ve sıkıcı bulmuşlardır. İçerik öğretim programına uygun ancak sunum uzun anlatımla yapıldığından öğretmenlerin gereksiz bilgi ve kavram yüklemesi yapılmasına izin vermemeleri önemlidir. Ayrıca kitapta konunun bulmacalar, karikatürler, düşündürücü sorularla zenginleştirilmesi kitabın hem daha ilgi çekici olmasına hem de amaçlara kolay ulaşılmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmada öğretmenler, görsel tasarım açısından ders kitabını yeterli ve dikkat çekici bulmamıştır. Öğrenme alanının giriş resmi konuyu tam olarak kapsamamaktadır. Bu nedenle giriş resmi sayısı artırılarak daha kapsayıcı olması sağlanabilir. Özellikle Milli Mücadele konusunda cepheleri ve savaş bölgelerini gösteren haritaların eklenmesi, kullanılan görsellerin çeşitlendirilmesi öğrenmenin anlamlı ve kalıcı olmasını sağlayabilir.

Bu çalışmada, öğretmenlerin çoğunluğu ders kitabının dil ve anlatımında öğrencinin sıkılmasına neden olan ayrıntının çok olduğu görüşündedir. Özellikle Milli Mücadele konusunda geçen bazı kavramların günlük hayatta kullanılmaması nedeniyle öğrenci seviyesinin üzerinde olması öğrenmeyi zorlaştırabilir. Bu kavramların tanımları konu işlenişine eklenebilir. Uzun metinler ara başlıklarla yazılarak daha dikkat çekici hale getirilebilir.

Çalışmada, ders kitabının ölçme değerlendirme boyutu öğretmen görüşleri ve kontrol çizelgesiyle yapılan incelemede yetersiz bulunmuştur. Ders kitabında sunulan içeriğin hem kitabı hem öğretmeni aktarıcı rolüne soktuğu, öğrencilerin sadece belli sorularla sürece dahil edildiği görülmüştür. Sonuç odaklı değerlendirme yerine süreç odaklı, öğrenciyi öğrenmeye aktif bir şekilde katacak bir değerlendirme yapılabilir.

Öğrencilere eleştirel düşünme, karar verme, sorunlara çözüm üretme gibi becerileri kazandırmak ve konunun işlenişini daha dikkat çekici hale getirmek için çeşitli yöntem ve teknikler kullanılması öğrenmenin kalıcılığını arttırabilir. Bu kalıcılık, geleceğin yön vericileri olan öğrencilerin etkin, sorumluluklarını bilen birer

yurttas, karşılaşabilecekleri sorunlarla baş edebilecek kararlılıkta, sosyal ve toplumsal olaylara duyarlı, önce kendi çevresini ve ülkesini sonra da dünyayı tanıyabilen, ayak uydurabilen bireyler olmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Abide, Ö. F. ve Gelişli, Y. (2020). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının ve öğretim programlarının çocukların güvenli internet kullanımları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*. 7 (1). 248-269.
- Ada, S. (2020). 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında kavram karikatürü kullanımının ders başarısına etkisi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Düzce.
- Akalın, C. (2019). 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Müslüman Türk Bilim insanlarının yeri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*. 2 (2). 227-237.
- Akdağ, H. ve Sarı, İ. (2010). “Sosyal Bilgiler öğretiminde arkeolojinin ve antropolojinin yeri”. R. Turan ve K. Ulusoy (ed.). *Sosyal Bilgilerin temelleri* (s. 229-240). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Akgün, İ. H. (2014). Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıf kültür ve miras öğrenme alanı Türk tarihine yolculuk ünitesinde geçen kavramların öğrenilme düzeyi. *Electronic Turkish Studies*. 9 (5). 105-116.
- Akhan, O. (2020). Sınıf eğitiminde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde yer alan tarih konularının incelenmesi. *The Journal of Social Science*. 4 (8). 658-670.
- Akinoğlu, O., Şahin, F. ve Gürdal, A. (2002). “fen bilgisi ders kitaplarının kavram haritası çizilerek değerlendirilmesi”. *V. Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*. Ankara.
- Aktaş, F. (2019). 2006 ilköğretim müzik dersi kazanımlarının diğer derslerin kazanımlarıyla ilişkilendirilme durumu. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Alpan, G. (2008). Ders kitaplarındaki metin tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6 (1). 107-134.
- Arseven, A. (2003). *İlköğretim 7. sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve uzman görüşleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*. 35 (158). 215-231.
- Ata, B. (2009). “Sosyal Bilgiler öğretim programı”. C. Öztürk (ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Avcı, E. K. ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*. 2 (1). 1-21.
- Avcı, M. ve Taşer, S. (2020). Sosyal Bilgiler dersinde kültür ve miras öğrenme alanının Sosyal Bilgiler öğretim programı üzerinden incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (111). 368-385.
- Aybek, B. (2000). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretiminin sosyal ve diğer bilimlerle ilişkisinin değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Aydoğan, D. (2013). “Bilim ve teknoloji”. Ş. Terzi (ed.). *Eğitim psikolojisi*. (s. 2-21). Ankara: Pegem.

- Aysal, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde tarihsel empatiye dayalı rol oynama yönteminin akademik başarıya etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Babadoğan, C. (1996). *Modern öğretim stratejilerinin öğretim-öğrenim süreçlerine yansımaları*, Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barr, R., Barth, J. L. and Shermis, S. S. (1978). *The nature of the social studies*. Palm Springs, CA: ETC Publications.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK. Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
- Bastık, U. ve Parlak, F. (2018). Tartışmalı konular arasında yer alan “din” konusunun 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında incelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*. 3 (5). 172-191.
- Bayar, B. (2021). Ortaokul 5. sınıf matematik ders kitabı ile yaygın olarak tercih edilen alternatif ders kitabının karşılaştırmalı analizi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi İlköğretim Matematik Eğitimi, Gaziantep.
- Beck, I. L., McKeown, M. G. And Gromoll, E. W. (1989). Learning from social studies texts. *Cognition and instruction*. 6 (2). 99-158.
- Bektaş, Ö. (2019). “Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”. R. Turan ve T. Yıldırım (ed.). *Sosyal Bilgilerin temelleri*. (s. 1-29). Ankara: Anı
- Binbaşıoğlu, C. (1994). Ders kitapları üzerine. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. 19 (195). 33.
- Bolat, Y. (2017). Eğitim programı okuryazarlığı kavramı ve eğitim programı okuryazarlığı ölçeği. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 12 (18). 121-138.
- Cantürk, A. (2020). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanına yönelik sınıf içi uygulamalarının incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Cinkılıç, E. (2010). *Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitapları ile ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih ünitelerindeki görsel malzeme sunumunun karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bilim Dalı Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Cooper, D. (2014). *Character education: A study of an elementary school leadership academy*. Unpublished Ph.D. thesis, Wilmington University, Delaware.
- Coşkun, M. (2003), “Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya ünitelerinin içerik yönünden değerlendirilmesi”. C. Şahin (ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler* (s. 299-315). Ankara: Gündüz Eğitim.
- Çalışkan, F. (2005). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde aktif öğrenme yöntemlerinden çözümlemeli öykü yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve aktif öğrenme düzeylerine etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, Hatay.
- Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin hazırladığı Sosyal Bilgiler dersi sınav sorularının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*. 36 (160). 120-132.

- Çelen, S., Fidan, S. ve Kanat, M. H. (2019). 2017 programına göre düzenlenmiş ilkököl Sosyal Bilgiler ders kitabındaki coğrafya konularının incelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*. (39). 70-82.
- Çelik, A. ve Kamış, E. (2019). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrenme alanı-beceri ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 3 (3). 391-410.
- Çelikkaya, T., Esen, Z. ve Kürümlüoğlu, M. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler programı 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5 (10). 118-136.
- Çelikkpazu, E. E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*. 6 (2), 413-424.
- Çetin, N. ve Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve eğitim ilişkisi üzerine. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. (24). 191-203.
- Çınar, D. ve Akgün, Ö. E. (2015). “Ders kitabı tasarımında artırılmış gerçeklik kullanımı: bir İngilizce ders kitabı bölümü örneği”. *VII. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu*. 98.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*. 7 (1). 479-505.
- Dağdelen, O. (2017). *İlkööl 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi insanlar ve yönetim ünitesindeki kavram yanlışlarının giderilmesinde kavramsal değişim yaklaşımının etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Amasya.
- Demirkaya, H. (2013). “Sosyal Bilgiler öğretiminde ders kitabı”. R. Sever ve E. Koçoğlu (ed.). *Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitim teknolojisi ve materyal tasarımı* (s.89-105). Ankara: Pegem Akademi.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M. ve Yetişensoy, O. (2019). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*. 6 (2). 33-46.
- Demirel, Ö. (2000). *Plandan uygulamaya öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirezen, A. (2007). *Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki anlatım teknikleri ve öğrencilerin akademik başarılarına etkileri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, Ankara.
- Dere, İ. ve Aktaşlı, İ. (2019). 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bilinçli tüketici. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (42). 283-302.
- Dere, İ. ve Uçar, A. (2020). Küresel bağlantılar öğrenme alanının Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımalarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*. 34 (2). 212-240.
- Deveci, H., Köse, T. Ç. ve Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16. 101-124.
- Dewey, J. (1997). *Democracy and education: an introduction to the philosophy of education*. New York: Free Press.

- Doğan, N. (2008). *İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde tarihsel kanıt kullanımının etkililiği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Doğanay, A. (2002). *Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri*. Ankara: Aktif Yayınevi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17 (2). 77-96.
- Dole, S. and Shield, M. (2008). The capacity of two Australian eighth-grade textbooks for promoting proportional reasoning. *Research in Mathematics Education*. 10 (1). 19-35.
- Duman, A. (2003). “Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında dil ve anlatım”. C. Şahin (ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler* (s. 124). Ankara: Gündüz Eğitim.
- Durukafa, G. (2000). Ders kitabı analizi ve analiz ölçütleri. *Çanakkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2. 111-116.
- Erdem, M. (1992). İlköğretimde fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin içeriklerinin düzenlenişindeki ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8 (8). 335-338.
- Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkım Yayınevi.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Garofalo, K. M. (1988). Typographic cues as aid to learning from textbooks. *Visible Language*. 22 (2). 273-297.
- Garcia, J. and Michaelis, J. U. (2001). *Social studies for children: A guide to basic instruction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoglu (çev.). Ankara: Anı.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11 (1). 197-210.
- Gökkaya, K. (2003). “Sosyal Bilgilere giriş”. C. Öztürk (ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. (s. 9-29). Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Greene, M. (2005). “Qualitative research and the uses of literature”. R. R. Sherman and R. B. Webb (ed.). *Qualitative research in education: focus and methods*. (s. 174-188). New York: Taylor and Francis.
- Guttek, G. L. (2004). *Philosophical and Ideological Voices in Education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gülersoy, A. E. (2012). İdeal ders kitabı arayışında Sosyal Bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education (IJTASE)*. 2 (1). 8-26.
- Gürsoy, B. (2020). *Fen bilimleri ders kitabı değerlendirme formunun geliştirilmesi: 5.sınıf fen bilimleri ders kitabı örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı, Kocaeli.
- Gürsoylar, G. (2019). *Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının öğretiminde tarihsel empatinin kullanılması: bir eylem araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.

- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, H. ve Adıbelli, S. (2011). 9. sınıf fizik ders kitabının eğitsel, görsel, dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 26. 201-216.
- Haçat, O. S. ve Demir, F. B. (2020). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi. *Journal of History School*. 49. 4443-4466.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hancock, B. (1998). *Trent focus for research and development in primary health care: an introduction to qualitative research*. Trent Focus Group.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal Bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının Sosyal Bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları Ana Bilim Dalı Program Geliştirme Programı, Ankara.
- Hertzberg, H. W. (1981). *Social studies reform, 1880-1980*. SSEC Publications, 855 Broadway, Boulder, CO 80302.
- Hız, K. ve Durdu, Z. (2004). Türkiye’de sosyolojinin kimliği. *Sosyoloji Dergisi*. 12. 1-14.
- İnce, F. N. (2019). *İlköğretim ders kitaplarında kullanılan illüstrasyonların öğrencilerin yaşına uygunluğunun değerlendirilmesi: İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı, Konya.
- Kab, İ. (2012). *Türkiye’deki Sosyal Bilgiler ders kitaplarının Almanya’daki tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi ders kitaplarıyla karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Kabapınar, Y. (2012). “Yeni öğrenme anlayışının ışığında Sosyal Bilgiler ders kitapları”. C. Öztürk (ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi*. (s.367-461). Ankara: Pegem A.
- Kabapınar, R. (2014). *Kuramdan uygulamaya Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Kaçar, T. ve Bulut, B. (2020). Sosyal Bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının coğrafya kavramları bağlamında değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17 (2). 652-679.
- Kalın, Ö. U. ve Şahin, İ. F. (2017). Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf için tasarlanan “insanlar ve yönetim” ünitesinde geçen kavramlara yönelik öğrenci algıları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (13). 48-69.
- Kanlı, U. (2004). Proje-2061’in ışığında fizik ders kitaplarının eğitimsel tasarımına eleştirel bir bakış. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24 (2). 123-155.
- Kaplan, Y. (2012). “Hukuk kurumu”. S. Güçlü (ed.). *Kurumlara sosyolojik bakış*. (s. 305-334). İstanbul: Kitabevi.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karaca, E. (2008). “Ölçme ve değerlendirmede temel kavramlar”. S. Erkan ve M. Gömleksiz (ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (s.2-30). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karaca, A. ve Çakmak, M. (2019). Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanımları ve değerlendirme sorularının Bloom taksonomisi açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 78. 59-72.

- Karamustafaoğlu, O. ve Üstün, A. (2005). Türkiye’de yürürlükte olan fen bilgisi 7. sınıf ders kitabının değerlendirilmesi: bir durum çalışması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7 (1). 1-14.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 1 (1). 62-80.
- Katipoğlu, M. ve Katipoğlu, S. N. (2016). Matematik öğretmenlerinin öğrenci ders kitabı hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 2 (3). 156-165.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kazancı Dede, S. Ç. (2020). *11. sınıf matematik ders kitabının içerik yönünden incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8 (1). 110-139.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kısakürek, M. A. (1987). “Sosyal Bilgiler öğretiminin niteliği, kapsamı ve amaçları”. B. Özer (ed.). *Özel öğretim yöntemleri: Sosyal Bilgiler öğretimi* (s. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kulalı, Ö. (2019). *Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Muğla.
- Kuru, G. ve Şimşek, A. (2020). 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki derse özgü becerilerin öğretiminin karşılaştırılması. *Kastamonu Education Journal*. 28 (6). 2410-2423.
- Kuzucu, C. (2018). *İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarının temel insani değerler açısından karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Niğde.
- Lyons, S. (2004). *An exploration of generational values in life and at work*. Unpublished Ph.D. Thesis, Carleton University, Canada.
- May, İ. (2019). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kültür ve Miras Ünitesinin Kazanımlarının İncelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı, Burdur.
- MEB. (1995). *Tebliğler Dergisi 2434*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mengi, A. (2019). Sosyal bilgiler ders kitabı ve öğretim programının engellilik açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 20 (4). 707-736.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Metin, E. (2017). Tarih Nedir? Niçin Tarih Öğrenilmelidir?. (s. 1-18). Erişim: 15 Mayıs 2021, http://websitem.karatekin.edu.tr/user_files/dosyalar/13844d01d85a85bed47338e396b2aa3d/Tarih%20Nedir.pdf
- Meydan, A. (2018). “Coğrafya nedir?”. H. Yazıcı ve N. Koca (ed.). *Genel Coğrafya*. (s. 9-19). Ankara: Pegem.

- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1 (1). 93-108.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. Erişim: 12.04.2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16593&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4-5-6-7). Erişim: 20.04.2021, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies*. 8 (7). 355-362.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (2). 321-335.
- NCSS. (1993). *The Social Studies Professional*. Washington: National Council For Social Studies.
- Nuriyeva, M. (2012). Sosyal koşullar ve bireylerin sosyalleşmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 4 (2). 323-332.
- Ocak, G. ve Yurtseven, R. (2009). Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12 (22). 94-109.
- Oruç, Ş. ve Aygün, M. Sosyal bilgiler ders kitaplarında seyahatnameler. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*. 1 (1). 46-57.
- Öğreten, A. (2017). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki temel becerileri kazandırmada ilköğretim dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içeriğinin yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Ordu.
- Oğuzkan, A. F. (1994). *İlköğretim okullarında matematik öğretimi ve sorunları*. Ankara: T.E.D. Yayınları.
- Özbek, M. (2000). *Dünden bugüne insan*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Özbudun, S. ve Uysal G. (2015). *50 soruda Antropoloji*. İstanbul: 7 Renk Basım Yayıncılık.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (3). 217-240.
- Öztürk, C. (2007). “Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir yaklaşım”. C. Öztürk (ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Pingel, F. (2003). *Ders kitaplarını araştırma ve düzeltme rehberi (UNESCO)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Pingel, F. (2010). *UNESCO guidebook on textbook research and textbook revision*. Braunschweig: UNESCO.
- Polat, S. ve Bekdemir, Ü. (2017). 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanındaki ders işleniş sürecinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*. 6 (3). 1844-1860.

- Posner, G. J. and Rudnitsky, A. N. (2006). *Course design: A guide to curriculum development for teachers*. New York: Pearson.
- Quisumbing, L. R. and de Leo, J. (2005). *Learning to Do: Values for Learning and Working Together in a Globalized World. An Integrated Approach to Incorporating Values Education in Technical and Vocational Education and Training. UNESCO-APNIEVE Sourcebook No. 3*. UNESCO-UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training. UN Campus, Hermann-Ehlers-Str. 10, 53113 Bonn, Germany.
- Ravitch, D. (1987). Tot sociology: Or what happened to history in the grade schools. *The American Scholar*. 56 (3). 343-354.
- Reys, B. J., Reys, R. E. and Chavez, O. (2004). Why mathematics textbooks matter. *Educational Leadership*. 61 (5). 61-66.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free press.
- Saltık, O. (2018). Okuma kültürü edindirme sürecinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği üzerine öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 6 (2). 281-296.
- Semerçi, Ç. (2004). İlköğretim türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 28 (1). 49-54.
- Sevimli, E. ve Kul, Ü. (2015). Matematik ders kitabı içeriklerinin teknolojik uygunluk açısından değerlendirilmesi: Ortaokul örneği. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 9 (1). 308-331.
- Sherman, R. R. and Webb, R. B. (2005). “Qualitative research in education: A focus”. R. R. Sherman and R. B. Webb (ed.). *Qualitative research in education: Focus and methods*. (s. 174-188). New York: Taylor and Francis.
- Smith, P. L. and Ragan, T. J. (2005). *Instructional design*. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Sönmez, K. ve Dikmenli, Y. (2021). İlkokul Sosyal Bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 10 (1). 434-458.
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarının (sbdöp) karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*. 6 (1). 53-71.
- Şahin, C. (1998). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C. ve Küçükahmet, L. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9. 365-375.
- Şanlı, C. (2020). Mekânsal düşünme becerisinin Sosyal Bilgiler ders kitapları sorularında analizi. *International Journal of Geography and Geography Education*. 42. 118-132.
- Şimşek, G. (2001). *Lise III. sınıf matematik ders kitaplarının ve derslerinin öğrenmeyi sağlamadaki katkıları yönünden öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Şimşek, A. ve Kolbasar, S. (2020). 4. sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki “Milli Mücadele” konusunun kronoloji bilgi ve becerilerini kazandırması açısından öğretmen ve öğrenci görüşleri ile incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*. 4 (2). 335-356.

- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2019). Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları. Erişim: 18.04.2021. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26172658_Kitap_Ynceleme_deg_kriter.pdf
- Taş, M. A. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17. 519-532.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (1). 209-225.
- Tekkök, T. (2019). 6. sınıf Sosyal Bilgiler “Kültür ve Miras” öğrenme alanında hikaye anlatım yönteminin akademik başarıya etkisi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Tokat.
- Temizkan, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2 (1). 49-72.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2004). “Ders kitabı ve eğitimdeki önemi”. L. Küçükahmet (ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme klavuzu* (s.34-66). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Todd, R. H. and Brinkman, S. G. (2007). “The educational forum (Vol. 72)”. *Service learning in a social studies methods course: Experience and place-based curriculum*. (s. 79-91). Taylor and Francis Group.
- Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tosun, T. (2019). *Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Sakarya.
- Tufan, S. (2019). *2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ekonomi okuryazarlığı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Sakarya.
- Tunç, T. ve Tuğluoğlu, F. (2013). 1926 Müfredatına göre yazılan eşya dersleri kitaplarının eğitsel ve görsel tasarım yönünden analizi. *Journal of Turkish Science Education*. 10 (1). 79-101.
- Turan, B. (2019). 6. sınıf matematik ders kitabının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 2 (2). 166-190.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Erişim: 25.04.2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Ulusoy, K. (2009). Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*. 18. 1-26.
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB lise 1. sınıf fizik ders kitabına eleştirel bir bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2 (3). 305-321.

- Veugelters, W. and De Kat, E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. *Educational research and evaluation*. 9 (1). 75-91.
- Veugelters, W. and Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching*. 9 (4). 377-389.
- Wesley E. B. (1937). *Teaching the Social Studies*. New York: D. C. Heath.
- Yalın, H. İ. (1996). Ders kitapları tasarımı. *Milli Eğitim Dergisi*. 132. 61-65.
- Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygunluğu. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 6 (1). 121-130.
- Yaşar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde görsel materyal kullanımı ile coğrafya konularının eğitim ve öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*. 163. 300-305.
- Yeşilkayalı, E. (1996). *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yönteminin öğrencilerin okul başarısı ve duyuşsal özellikleri üzerindeki etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Yıldırım, Ü. N., ve Ateş, S. (2003). İlköğretim 7. sınıf fen bilgisi ders kitabının fen bilgisi öğretmenlerine göre yeterlilik derecesinin araştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3 (5). 78-86.
- Yıldırım, A. (2006). *Yeni ilköğretim programına göre hazırlanmış hayat bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Yıldırım, A. (2007). *Seçilen bir ders kitabı değerlendirme ölçeğinin lise II fizik ders kitabına uygulanması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Seçken, N. ve Morgil, İ. (1998). Lise 11. sınıf, kimya 3 ders kitaplarının kimya eğitimine uygunluklarının araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (14). 73-83.
- Yılmaz, O. ve Altıntaş, G. (2018). 4. sınıf sosyal bilgiler dersi “geçmişimi öğreniyorum” ünitesindeki geliştirme düzeyi kavramları üzerine öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 26 (2). 613-619.

EKLER

Ek 1: Etik Kurulu Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.11.2021	11	2021-943

KARAR NO: Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Berna TOKSOY 'un Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN danışmanlığında "4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Kültür ve Miras" Öğrenme Alanının Öğretim Programı ve Ders Kitabı Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat çalışmasını içeren 38401 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Berna TOKSOY 'un Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN danışmanlığında "4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Kültür ve Miras" Öğrenme Alanının Öğretim Programı ve Ders Kitabı Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu

Değerli Öğretmenim,

Bu araştırma, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda "4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Kültür ve Miras" Öğrenme Alanının Öğretim Programı ve Ders Kitabı Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmam için yapılmaktadır. Araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanının ders kitabında nasıl ele alındığı, öğretmenlerin bu konuda düşüncelerinin neler olduğunu belirlemektir.

Bu formda öğretmenlerin ders kitabına yönelik görüşlerini öğrenmek için açık uçlu sorular bulunmaktadır. Sorulara vereceğiniz cevaplar araştırmanın verimli sonuçlanabilmesi için önemlidir. Kişisel bilgileriniz araştırmacı dışında kimse tarafından bilinmeyecek ve araştırma raporunda yer almayacaktır. Paylaşımlarınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN
Tez Danışmanı

Berna TOKSOY
Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

Kıdem Yılıınız: () 0-5 yıl

() 6-10 yıl

() 11-15 yıl

() 16-20 yıl

() 21 yıl ve üzeri

1- Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Kültür ve Miras öğrenme alanının içeriği hakkında ne düşünüyorsunuz?

a) Hangi beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?

b) Kazanımlara uygunluk ve öğrenci merakını uyandıracak şekilde düzenlenip düzenlenmediği konusundaki görüşleriniz nelerdir?

2- Kültür ve Miras öğrenme alanını işlerken ders kitabı dışındaki kaynaklardan yararlanıyor musunuz? Neden?

3- Ders kitabında Kültür ve Miras  ğrenme alanının tasarımı hakkında görüşleriniz nelerdir?

a) Metin ve görsel uyumu nasıldır?

b) Kullanılan görseller  ğrenci seviyesine ve kazanımlara uygun mudur?

4- Kültür ve Miras  ğrenme alanını dil ve anlatım yönünden değerlendirir misiniz?

5- Kültür ve Miras  ğrenme alanını  l me ve değerlendirme etkinlikleri yönünden değerlendirir misiniz?

ÖZ GEÇMİŞ

Berna TOKSOY, İzmir Anadolu Öğretmen Lisesi’ni bitirdikten sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği’nden 2008 yılında mezun oldu. 2019 yılında OMÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. 2009 yılından bu yana MEB bağlı devlet okullarında sınıf öğretmeni olarak görev yapan Bema TOKSOY orta derecede İngilizce bilmektedir. (10.03.2022).

İletişim Bilgileri

ORCID ID: 0000-0003-2142-936X